

לה' הארץ
ומלואה

שם

משפחה

כתה

יודע לנשאול?

הלכות ומנהגים לחדש ניסן וחג הפסח

ישיבה ותלמוד תורה כפר חב"ד (ע"ר)

מיסודו של כ"ק אדמו"ר רבי יוסף יצחק זצוקל"ה זי"ע מליובאוויטש
ובנשיאותו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ת"ד 22 כפר חב"ד 60840 | טלפקס: 03-9606878

בְּפֶתַח הַשָּׁעַר

תְּלַמִּידִים יְקָרִים!

עוֹמְדִים אָנוּ עִתָּה בְּפֶתַח שַׁל חֹדֶשׁ נִסָּן – חֹדֶשׁ הָאָבִיב. הַפְּרָחִים מְלַבְּלִים, הַפְּרָפְרִים מְעוֹפְפִים וְהַצְּפוּרִים מְצִיצוֹת – אֵין מִתְאִים מִמְּזֹג־אֹוִיר כְּזֹה לְצֵאת לְטִיּוֹל קֶצֶר. מוֹכְנִים? בּוֹאוּ וְהַצְטַרְפוּ אֵלֵינוּ לְטִיּוֹל לְבֵית מִשְׁפַּחַת חֶב"ד...!

כְּנֶגֶד אַרְבַּעַה בְּנֵי מִשְׁפַּחַת חֶב"דִּי דְבָרָה תּוֹרָה: אֶחָד חֶכֶם, אֶחָד נְבוֹן, אֶחָד יָדְעוֹן, וְאֶחָד יוֹדֵעַ לְשֹׂאֵל. בּוֹאוּ וְנִפְּרִי אֹתָם יוֹתֵר:

הֵבֵן הַבְּכוֹר – חַיִּים הַחֶכֶם, יוֹדֵעַ אֵת כָּל מְנַהֲגֵי חֶב"ד לְחֹדֶשׁ נִסָּן. הוּא יְכוּל לְהַדְרִיף אֶתְכֶם בְּכָל רֶגַע נְתוּן מָה לַעֲשׂוֹת וְכִיצַד – מִמַּשׁ אֲנִצִּיק לְפָדְיָה מֵהַלְכָת!

הֵבֵן הַשֵּׁנִי – בְּנֵי הַנְּבוֹן, מִבֵּין הַיֵּטִב אֵת מִשְׁמְעוֹתֵם הַחֲסִידִית שֶׁל יְמֵי הַפֶּסַח הַנִּנְעָלִים. הוּא יוֹדֵעַ לְסַפֵּר לָכֶם כִּי הַמִּצְוָה הִיא 'בְּטוֹל', וְכִי יֵשׁ לְצֵאת מִמִּצְרַיִם בְּכָל יוֹם. אִם תִּרְצוּ הוּא גַם יִמְשִׁיף לְסַפֵּר לָכֶם עַל מַהוּתָם שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת וְאֶפְלוּ מַדּוּעַ חוֹגְגִים אֵת אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח...

הֵבֵן הַשְּׁלִישִׁי – דְּנֵי הַיָּדְעוֹן, בְּקִי בְּהַלְכוֹת פֶּסַח הַיֵּטִב. הוּא לְמַד מַהוּ הָאֶסוּר בְּחֶמֶץ, וּמַהוּ הָאֶסוּר בְּקִטְנִיּוֹת. מִתִּי מוֹכְרִים חֶמֶץ, וְאֵין סֶפֶק שֶׁעַם בְּקִיאוֹת כְּזוֹ הוּא עוֹד יִגְדֵל לְרַב גְּדוֹל וּפּוֹסֵק הַלְכוֹת, וְיֻכַּל לְצֵאת לְשִׁלְיחוֹת בְּלֵב שְׂקִט!

יוֹדֵעַ לְשֹׂאֵל

והבן הרביעי, ה"יודע לשאול", הוא הקטן שבחבורה. לא פלא שכלם קוראים לו בחבה "שאוּל". הוא שגן היטב את הקשיות, ויודע לשאול אותם כבקי ורגיל. הוא גם מאוד אוהב סדר – עבדה! הוא יודע את כל סימני ה"סדר", וכיצד מבצעים אותם בעברית. בבית רגועים ובטוחים – שאולי יסדר את הסדר בהסבה על הצד הטוב ביותר!

ארבעת הבנים האלו הם אחד, ולא סתם אחד – אלא כל אחד ואחד.

כל אחד מאתכם יכול לכלל בתוכו בחדש הזה את ארבעת הבנים הללו, בעזרת החוברת שאתם מחזיקים עכשו בידיכם.

בחוברת זו לקטנו עבורכם את הסדר וסימניו, מנהגי חב"ד, הלכות החג העקרויות, ומכתב הרבי המבאר את המשמעות החסידית של החג ומוטיביו.

בחג הפסח ידיעה זו חשובה בכפלים מכל חג אחר – הלוא "והגדת לבנך" הוא ממצוות החג! – הפלי ידיעה זו בידיכם, וכך גם הזמן לשגן את הדברים היטב לתועלת כל בני המשפחה.

אני מאחל לכלכם פסח פשוט ושמח, מתוך תקווה ואמונה שלמה שעוד בשנה זו נזכה לקיים את הפסח כהלכתו בבית המקדש השלישי ונזכה לאכל מן הזבחים ומן הפסחים, בגאולה האמתית והשלמה, נאו!

חַרַב מְנַחֵם מְעַנְדֵּל הַפֶּהֶן

ב"ה

המכתב מיעד לכל יהודי

אל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה!

פסח - בסיס לכל החגים

חג הפסח, זמן חרותנו, אינו רק הראשון בין שלשת הרגלים (פסח, שבועות וסוכות), כִּי־אם גם ה"בסיס" לכל החגים. כִּף הרי חג השבועות, זמן מתן-תורתנו, קשור ישירות עם חג הפסח, וחג הסוכות מהווה תזכרת והמשך לחג הפסח, זכר לסכות שבהן הושיב ה' את בני-ישראל בהוציאו אותם מארץ מצרים.

הלקחים מפסח עקריים וכלליים

בהתחשב במקום המרכזי שתופס חג הפסח בחיים היהודיים - ברור שהלקחים מן החג הזה הם עקריים וכלליים במדה נעלה ביותר, והרי - ככל עניני התורה (במובן "הוראה"), שהם נצחיים - הם בני תקף לכל הזמנים ולכל המקומות.

הענין הכללי של פסח - זמן חרותנו

מזה מובן שאפלו פרט מסים בעניני החג עשוי לשמש כהוראה יסודית. כל-שכן שהדבר אמור לגבי ענין כללי מתוך עניני החג, וכל-שכן וקל-וחמר שכה הוא לגבי ענין הקשור בעצם תכנון של החג, והוא - העבדה שחג הפסח הוא זמן חרותנו.

הפלא שביציאת מצרים

בדבר זה עצמו - ענין הגאולה וההשתחררות ממצרים - טמונות הוראות רבות, ועל אחת מהן נתעכב כאן. הפונה לגבי אפן הגאולה - הפלא העצום שבשחרור בני-ישראל מן השעבוד שבו היו נתונים במצרים, וכפי שהדבר מדגש במדה חזקה בתורה: "הנסה

אַלְקִים לְבוֹא לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי, בְּמַסַּת בְּאֵתַת וּבְמוֹפְתִים גּוֹי, כָּכֵל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיךָ.

עַם יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם – כְּמוֹ עֵבֶר בְּבֶטֶן אִמּוֹ

מִצְבַּב יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַגְּאֻלָּה הָיָה שֶׁל "גּוֹי בְּקֵרֵב גּוֹי". דָּבָר זֶה מְבִטֵּא שְׁתֵּי נִקְדוּת: בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, עוֹד לְפָנֵי הַגְּאֻלָּה, בְּמִצְבַּב שֶׁל "גּוֹי" – לְאוֹם עַל-פִּי כָּל הַמוֹבְנִים הַמְקַבְּלִים: בְּעַל שְׁפָה מְשֻׁלוֹ, אֶרֶץ מְשֻׁלוֹ (אֶרֶץ גִּשְׁוֹן) שְׁבָה חַיִּו וּפְעֻלוֹ, וְכֹךְ הִלְאָה. אֲלָא שִׁיחֻד עִם זֹאת הָיָה כְּגוֹי "בְּקֵרֵב" גּוֹי, כְּפִי שְׁחֻכְמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה מִתְאַרִים זֹאת: כְּעֵבֶר בְּבֶטֶן אִמּוֹ לְפָנֵי הַלְדָּה. גַּם הָעֵבֶר בְּבֶטֶן אִמּוֹ הוּא, בְּעֵצָם, דָּבָר חַי, שְׁלֵם וּמִתְפַּתַּח, בְּעַל גּוֹף מְשֻׁלֵּם שֵׁישׁ לּוֹ רֹאשׁ וְכָל הָאֵיבָרִים. בְּרַם, לְאִמָּתוֹ שֶׁל דָּבָר, אֵין הוּא מְהוּהָ כָּלֵל כָּל מִצִּיאוֹת עֲצָמָאִית, אֵין לּוֹ שֶׁכֵּל וְרִגְשׁ מְשֻׁלוֹ, לְכָל מְקוֹם שֶׁהָאֵם הוֹלֶכֶת – לְשֵׁם הוֹלֶךְ הָעֵבֶר אוֹטוֹמָטִית, הוּא נִזוֹן רַק בְּמִזוֹן שֶׁהָאֵם אוֹכֶלֶת, וְכֹךְ הִלְאָה.

קִרְבֵּן פֶּסַח – הַתְּחִלַּת הַיְצִיאָה וְהַתְּנַקוֹת מִמִּצְרַיִם

כֹּךְ הָיָה גַם מִצְבָּב שֶׁל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם לְפָנֵי הַגְּאֻלָּה. הֵם אִמָּנָם הָיוּ "עַם" מְכֹל הַבְּחִינּוֹת, כְּאִמּוֹר, וְאִפְלוּ עִם אֶרֶץ מִיחֻדָּת, תְּלַבְּשֵׁת מִיחֻדָּת וְכוּ', אֲבָל הֵם הָיוּ כַּה מְשַׁעֲבָדִים וְכַה נְטֻמְעִים בֵּין הַמִּצְרַיִם, עַד שֶׁהָיָה אִפְשָׁר לְדַמּוֹת שֶׁהֵם עוֹבְדִים אֶת הָעֲבוֹדָה-זָרָה, הָאֵלִיל הַמִּצְרִי, שֶׁהָיָה הַטְּלָה. וְאִזּוּ בָּא הָעֲנִיָּן שֶׁל "לְקַחַת לּוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי", שְׂרָאשִׁיתוֹ הָיְתָה בְּעֵבֶדְהָ שְׁבֵנֵי-יִשְׂרָאֵל לְקַחוּ לְעֵינֵי הַמִּצְרַיִם, כְּבֶשׂ, בְּשַׁעָה שְׁכָאִמּוֹר הָיוּ הַכְּבָשִׁים הַ"עֲבוֹדָה הַזָּרָה" שֶׁל אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהוֹכִיחוּ שְׂאִינוֹ אֲלָא כְּבֶשׂ לְאֹכִילָה, הַנֶּאֱכָל לְאַחַר שֶׁהוּא "מוֹכֵן" עַל-יְדֵי אִשׁ (כְּמִצְוָה עַל-יְדֵי הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא), לְאֹכִילָה "רֹאשׁוֹ עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קִרְבּוֹ".

לְפַעְמִים הַרְגֵּשׁתָּ הָעֲצָמָאוֹת הַיָּא טְעוֹת

כָּאן אָנוּ לוֹמְדִים הוֹרָאָה:
אָדָם עָלוּל לְהַשְׁלוֹת אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת שְׁמִסְבִּיב לּוֹ שֶׁהוּא, כְּבִיכּוֹל, אָדָם עֲצָמָאִי, בְּעַל שֶׁכֵּל מְשֻׁלוֹ וְרִגְשׁ מְשֻׁלוֹ, וְכַדוּמָה, וְכַאֲשֶׁר אוֹמְרִים עָלָיו שֶׁהוּא מְשַׁעֲבָד וְעוֹבֵד לְ"עֲבוֹדָה-

זרה" של הסביבה הנכרית ושל העמים שמסביבו – הוא טוען שהוא בן-חורין ובלתי-תלוי.

אדם משחד – אינו מרגיש את הגלות

כיצד יכולה להוצר הנחה כזו וטעות חמורה כזו?

אלא שדבר זה עצמו הוא תוצאה מן "המכירה העצמית" לעבדות: הרדיפה אחרי הלך הרוח הרעיוני של הסביבה ושל גויי הארץ ("ראשו"), או אחרי ספוק תאוות הכבוד או תאוות אחרות (הנכללות בנושא הכללי של תאוות האכילה – "קרבו"), או אחרי אינסטינקטים נמוכים יותר ("כרעיו"), או אחרי כלם יחד – עד שאינו אלא כבחינת "עבר במעי אמו", אם כי בהיותו משחד מקנאה, תאוה וכבוד, או, כנזכר-לעיל, "ראשו על כרעיו ועל קרבו" – אין הוא חש כלל בגלותו הנוראה בשפלותה כ"עבד לעבדים", לעובדי עבודה-זרה, ועד כדי כך שהוא משלה את עצמו כאלו הוא אדם בן-חורין.

על ידי בטול לה' יוצאים ממצב הגלות

בא חג הפסח ומלמדנו שאפלו במצב כמתאר לעיל, הרי אם רק יזכר האדם את 'יאימר ה' אל משה', את תורת משה, יהיה מסגל לבצע את 'ושחטו אותו' טביחת ה'עבודה-זרה' שלו, ולשרפה "צלי אש, ראשו על כרעיו ועל קרבו", לשרף את הכל באש של 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך', עד שיהיה אצלו 'כלה שארי ולבבי, צור לבבי וחלקי, אלקים לעולם', שגופו ונשמתו כלים תמיד לאלקות.

על ידי הבטול לה' יוצאים בפעל מהגלות

ויהא אז הענין של 'לקחת לו גוי מקרב גוי', הקדוש-ברוך-הוא יהפך אותו מן הקצה אל הקצה, מן העבדות השפלה ביותר אל החרות האמתית, ככתוב: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה".

– יציאת מצרים וחרות אמתית קשורות בעבודת ה', כפי שחכמינו זכרונם לברכה אומרים: "עבדי הם" (בני-ישראל הם עבדי ה', וממילא –) "ולא עבדים לעבדים".

לזכור את יציאת מצרים במעשה בפעל

הרי מצות-עשה מן התורה על כל יהודי להזכיר ולזכור את יציאת מצרים בכל ימי השנה, בימים ובקלילות. עליו לעשות את כל התלוי בו, שלא ישאר הדבר בזכרון בלבד, כי אם שיבוא לידי הגשמה בחיי היום-יום. אז עוזר הקדוש-ברוך-הוא להשתחרר מ"מצרים" ולהגיע לעצמאות וחרות אמיתית, וההשתחררות באה באפן של "אותות ומופתים" עד "לעיניך", בצורה ברורה ומשמעותית עד שהדבר נראה לעינים.

קיום מצות זכירת יציאת מצרים בכל יום מחזק את הגאולה

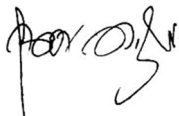
יברך ה' ויצליח, שחג הפסח יעורר את כל אחד לערך הערכה נכונה ובלתי-מטעית של המצב בו הוא נמצא לגבי "זמן חרותנו", הן כפרט והן כחלק מן הכלל, בחייו האישיים ובחייו והתנהגותו החברתיים, ושמצות זכירת יציאת מצרים ביום ובלילה בכל ימות השנה תחזק ותעמיק את הגאולה ואת החרות.

שכן בזה, כבכל עניני טוב וקדשה, יש תמיד מקום לקיים את הצווי "מעלין בקדש".

מגאולה פרטית נזכה לגאולה כללית

ומגאולה הפרטית בקרוב לגאולה כלל ישראל, ובאפן שהיה בגאולה הראשונה, "במסת באתת ובמופתים" ולמעלה מזה – כהבטחה "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שאפלו לגבי הנסים של יציאת מצרים יהיו אלה נפלאות, בביאת משיח-צדקנו, בקרוב ממש.

בברכת חג פסח כשר ושמח

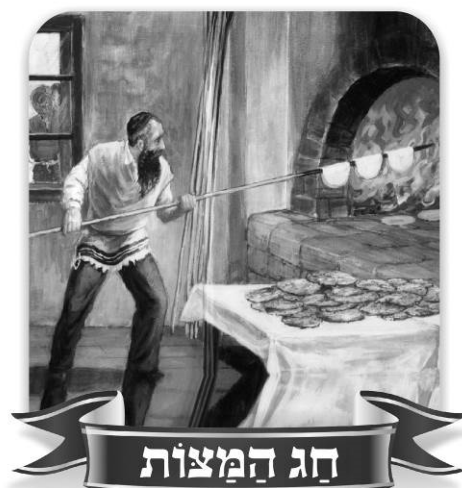
שמות החג

"חג הפסח" על שם הנס שבעת מפת בכורות פסח ה' ודלג על בתי בני-ישראל, ולא הרג בבכוריהם כשם שעשה בבכורי מצרים.

"חג המצות" על שם המצוה לאכול בו מצות.

"חג האביב", כי החג חל בתקופת האביב בכל שנה ושנה, ובו גם יצאנו ממצרים.

"חג החרות", לזכר יציאת בני-ישראל ממצרים לחרות באותות ובמופתים לאחר עבודת פרך של מאות שנים.

יודע לשאול

פְּרֻשַׁת הַחֹדֶשׁ

בְּשֵׁבֶת רֵאש־חֹדֶשׁ נִסָּן, אוּ הַקֹּדֶמֶת לָהּ, קוֹרְאִים אֶת פְּרֻשַׁת הַחֹדֶשׁ, בְּהַקְדוּשׁ-
 בְּרוּךְ הוּא מְלַמֵּד אֶת מִשְׁהָ, כִּי חֹדֶשׁ נִסָּן, בּוֹ יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְנִבְחָרוּ לְעָם, הוּא
 הַחֹדֶשׁ הַחֲבִיב בְּיוֹתֵר לְפָנָיו וְהוּא יִהְיֶה רֵאשׁוֹן לְחֹדָשִׁים. חֹדֶשׁ זֶה הוּא בְּתַקוּפַת הָאָבִיב,
 וְרֵמֶז לְכַף הַמֶּלֶךְ: "אָבִיב" אָב לִי"ב, כְּלוּמַר רֵאשׁוֹן לִי"ב הַחֹדָשִׁים. בְּפִרְשָׁה זֹאת נִזְכָּר
 גַּם עֲנִינֵי קָרְבַּן הַפֶּסַח, כְּדִי לְהַזְכִּיר לְעַם-יִשְׂרָאֵל לְהַכִּין אֶת הַקָּרְבָּן וּלְהַתְּכַנֵּן לְעֹלוֹת
 לְרֵגֶל. חֹדֶשׁ נִסָּן, מְזֻלּוֹ הוּא טָלָה, כִּי הָיוּ מְקַרְיָבִים בּוֹ טָלָה לְקָרְבַּן פֶּסַח. יַעֲזֹרֵנוּ הַקְדוּשׁ-
 בְּרוּךְ הוּא לְקַיֵּם כְּכֹר בְּשָׁנָה זֹאת מִצְוַת הַקָּרֵבֶת קָרְבַּן הַפֶּסַח בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי,
 אָמֵן!

בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת

הַיּוֹצֵא בַיּוֹם נִסָּן וְרָאָה אֵילָנוֹת
 שְׂמוֹצִיאִין פֶּרֶחַ, צְרִיף לְבָרָךְ: "בְּרוּךְ אַתָּה
 ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָסַר
 בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת
 וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם".
 וְאֵינוּ מְבָרְךְ אֶלָּא בְּפַעַם רֵאשׁוֹנָה שְׂרוּאָה
 בְּכָל שָׁנָה.

זֶמַן בְּרַכַּת הָאֵילָנוֹת הוּא בְּחֹדֶשׁ נִסָּן בְּלֵבֶד וְאַפְשָׁר לְבָרְכָהּ כָּל עוֹד יֵשׁ פְּרִיחָה לְפָנָיו
 שְׂיֵצְאוּ הַפְּרוֹת מֵהָאֵילָן.

קָרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים

כְּשֶׁנֶּחְנַף הַמִּשְׁפָּחָה הַקָּרִיבִים הַנְּשִׂאִים אֶת קָרְבָּנוֹתֵיהֶם לְמִזְבֵּחַ בִּי"ב הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים
 שֶׁל חֹדֶשׁ נִסָּן, כָּל יוֹם הָיָה נִשְׂאָ אַחַר מְקָרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ. בְּכָל יוֹם מִיָּמִים אֵלּוּ נִוְהָגִים
 לְקַרְא אֶת "קָרְבַּן הַנְּשִׂאִים" שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם מִפְּרֻשַׁת נְשִׂאִים. בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִתְּחִלָּים מְוִיָּהוּ
 בְּיוֹם כְּלוּת מִשְׁהָ וְכוּ' וּבְיוֹם הַי"ג אוֹמְרִים "זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ" וּמְמַשִּׁיכִים בְּפִרְשַׁת
 בְּהַעֲלוֹתָ עֵד "כֹּן עָשָׂה אֶת הַמְּנוֹרָה", וְלֵאחֵר מִכֵּן יֵשׁ לוֹמַר "יְהִי רְצוֹן" כְּמוֹפִיעַ בְּסִדוּר,
 וְגַם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּים אוֹמְרִים אוֹתוֹ.

ב' ניסן

יום היארצייט של כבוד-קדשת אדמו"ר רבנו שלום-דובער - מוהרש"ב - מליובאוויטש נשמתו-עדן.

בשנת תרע"ו נאלץ הרבי לעזוב את ליובאוויטש בעקבות מלחמת העולם הראשונה, ועבר לעיר רוסטוב. שם נשאר עד להסתלקותו במוצאי-שבת-קדש פּרשת ויגרא, אור ליום ראשון ב' ניסן תר"פ ושם מנוחתו כבוד.

י"א ניסן

הרבי נשיא דורנו נולד ביום ששי י"א ניסן תרס"ב לאביו הרב המקבל לוי-יצחק ולאמו הרבנית חנה. על לדתו מספר שהוריו קבלו ששה מברקים מהרבי הרש"ב ובהם ברכות והוראות מה לעשות בילד, כגון: הקפדה על נטילת ידים לפני כל ארוחה, הכנת כפה וטלית-קטן עבורו.

הרבי הרי"צ התבטא: "בשנת תרס"ב היו גזרות רעות על כלל עם-ישראל וקדם חג הפסח נתבטלו בדרך-נס".

ביום זה מתועדים ומקבלים החלטות טובות בנוגע להתקשרות לרבי, בהוספה בלמוד תורתו ובקיום הוראותיו.

שַׁבַּת הַגְּדוֹל

שַׁבַּת שְׁלֹפְנֵי הַפֶּסַח קוֹרִין אוֹתוֹ "שַׁבַּת הַגְּדוֹל", לְפִי שְׁנַעְשֶׂה בּוֹ נֶס גְּדוֹל... וְכִשְׁלֹקְחוּ יִשְׂרָאֵל פֶּסַחֵיהֶם בְּאוֹתוֹ שַׁבַּת (שְׁחַל אוֹתָהּ שְׁנָה בִּי נִסּוֹן) נִתְקַבְּצוּ בְּכוֹרֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם אֶצֶל יִשְׂרָאֵל וּשְׂאֵלוֹם: לָמָּה זֶה הֵם עוֹשִׂין כֵּךְ? אָמְרוּ לָהֶם: זָבַח פֶּסַח הוּא לֵה' שִׁיְהַרְג' בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם. הִלְכּוּ בְּכוֹרֵיהֶם אֶצֶל אֲבוֹתֵיהֶם וְאֵל פְּרַעֲזָה לְבַקֵּשׁ מֵהֶם שִׁישְׁלְחוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רָצוּ. וַעֲשׂוּ הַבְּכוֹרוֹת עִמָּהֶם מִלְחָמָה וְהָרְגוּ הָרַבָּה מֵהֶם.

וְזֶה שְׁכַתּוּב: "לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּבְכוֹרֵיהֶם". (וְלֹא נֶאֱמַר "לְמַכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם") וְקִבְּעוּ נֶס זֶה לְזִכְרוֹן לְדוֹרוֹת בְּשַׁבַּת וּקְרָאוּהוּ "שַׁבַּת הַגְּדוֹל".

הַזְכָּרוֹן לְנֶס זֶה נִקְבַּע לְשַׁבַּת שְׁקֵדֵם הַפֶּסַח, וְלֹא כִּבְשָׂאֵר הַמוֹעֲדִים שֶׁנִּקְבְּעוּ לְפִי הַיּוֹם בַּחֲדָשׁ. לְפִי שְׁבִי' נִסּוֹן מִתָּה מְרִים וְקִבְּעוּ בּוֹ תַעֲנִית כְּשֶׁחַל בַּחוּל.

דְּרֹשַׁת הַרֵב

נִהְיָו בְּקַהְלוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרֵב דוֹרֵשׁ הַלְכוֹת פֶּסַח בְּשַׁבַּת הַגְּדוֹל, אִם אֵינוֹ עָרַב פֶּסַח (שְׂאֵז מִקְדִּימִים אֶת הַדְּרֹשָׁה לְשַׁבַּת שְׁלֹפְנֵי שַׁבַּת הַגְּדוֹל).

וְהַעֲקָר לְדֹרֵשׁ וְלַהוֹרוֹת לָהֶם דְּרָכֵי ה' וְלִלְמַד לָהֶם הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן וְלֹא בְּפִלְפוּלִים שְׂאִינָם נוֹגְעִים לְמַעֲשֶׂה.

אֲמִירַת הַהֲגָדָה

מִנְהַגֵּנוּ לְקַרֵּא בְּשַׁבַּת הַגְּדוֹל לְאַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה, אֶת הַהֲגָדָה מִ"עֲבָדִים הָיִינוּ" עַד "לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ". לְפִי שְׁבִישַׁבַּת הַגְּדוֹל הֵיטָה הַתְּחִלַּת הַגְּאֻלָּה וְהַנְּסִים.

בְּעוֹר חֲמִץ

חֲמִץ אֲסוּר בַּפֶּסַח בְּאֲכִילָה וּבַהֲנָאָה. וּמִצּוֹת־עֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה לְבַעַר אֶת הַחֲמִץ בְּעָרַב פֶּסַח.

בְּנוֹסָף לְאֲסוּרֵי הָאֲכִילָה וְהַהֲנָאָה מִחֲמִץ בַּפֶּסַח, אֲסָרָה הַתּוֹרָה שְׁנַחֲזִיק בְּרִשׁוֹתֵנוּ כָּל דְּבַר־חֲמִץ בִּימֵי הַפֶּסַח. וְזֶהוּ אֲסוּר "בֵּל יִרְאֶה וּבֵל יִמְצֵא", דְּהֵינּוּ שְׁלֹא נִרְאֶה בְּרִשׁוֹתֵנוּ כָּל דְּבַר־חֲמִץ, וְלֹא יִמְצֵא בְּרִשׁוֹתֵנוּ חֲמִץ אִף אִם אֵין אָנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ.

מהו חמץ?

כל אחד מחמשת מיני הדגן (חטה, שעורה, כסמת, שבלת-שועל ושיפון), שבא במגע עם מים, לאחר שנתלש מן הקרקע, וגם המאכלים והמשקאות הנעשים ממינים אלה (לחם, עוגות ומאפים למיניהם וכן בירה, שמרים, ויסקי) - הם חמץ. בפסח, החמץ נאסר באסור אכילה ובאסור הנאה, ואסור שימצא ברשותו של יהודי.

קטניות

בדורות מאחרים יותר אסרו חכמי ישראל גם אכילת קטניות, בגלל הדמיון לחמשת מיני דגן וכן משום שבימות השנה מצוי שמתערב קמח דגן בקטניות. בגדר קטניות נכללים: שעועית, ארו, פול, תירס, אפונה, חמוס, דחן, חרדל, כסמת, כמון, פרכם, עדשים, פרג, קנבוס, שמשם, שעועית, תורמוס, תירס וכדומה.

בחלק מקהלות עדות המזרח, נהוג להתיר אכילת קטניות בפסח, אף זאת רק לאחר זהירות מיחדת, נקוי וברור יסודי וקפדני לפני חג הפסח ונדאות מחלטת שיצרו ונארו כ"כשרות לפסח".

בטול חמץ

אין עוברים על אסור "בל יראה ובל ימצא" בחמץ שאינו שלנו, שנאמר: "לא יראה לך". ופרשו רבותינו זכרונם לברכה: "שלה אין אתה רואה, אבל רואה אתה של אחרים ושל הפקר. ולפיכך מן התורה אם הפקיר את חמצו, כבר יצא ידי חובתו ושוב אינו עובר על חמץ זה בלאו, אף אם הוא נשאר בביתו. אף מפני שני טעמים קבעו חז"ל שלא די להפקיר את החמץ:

א. משום שחששו שלא יהיה ההפקר בלב שלם.

ב. מפני שאם ישאיר את החמץ בבית, עלול הוא לשכח בתוך הפסח ולבוא חס-ושלום לאכל ממנו. (ואסור האכילה וההנאה הוא כמובן גם בחמץ של הפקר).

מכירת חמץ

כדי להתגבר על שני החששות האמורים, תקנו חז"ל שבנוסף לבדיקת החמץ ולבטולו והפקרתו, נמכר לגוי את החמץ שאיננו מבערים. מכירה זו היא מכירה גמורה

על-פי דין והמוכר אף מקבל על עצמו בקנין גמור שלא לחזור בו ממנה. ולכן אין מקום לחשש כמו בהפקר, שמא לא היה זה בלב שלם.

בנוסף לעצם המכירה, צריך לסגור את כל החמץ הנמכר לנכרי לתוך מקום מיוחד ומסמן באפן ברור, כך שלא יבואו חסוֹשֵׁלוֹם לאכל ממנו או להנות ממנו בשוגג בפסח.

לאחר הפסח, הגוי מוכר את החמץ בחזרה ליהודי.

מה מוכרים

יש פוסקים שהתירו למכר חמץ גמור רק במקום הפסד מרבה, כגון בעל חנות שיש לו כמיות גדולות של חמץ. אבל אנו נוהגים למכר גם חמץ גמור בכמות קטנה. ואדמו"ר ה'צמח-צדק' היה מוכר במכירת החמץ חתיכת חלה, והיה אוכל ממנה בצאת החג – לאחר קניית החמץ בחזרה מהגוי.

נסח שטר הרשאה למכירת חמץ

אני החתום מטה נותן בזה יפוי כוח לרב ... להיות שליח ומרשה במקומי למכר בערב הפסח את כל המיני חמץ ותערובות חמץ, בעלי חיים הנזונים מחמץ, וחמץ נקשה. הן שלי או שיש לי או לבני-ביתי איזה חלק ושתפות או אחריות בהם. הן הנמצאים ברשותי במקומות השייכים לי או הנמצאים בידי אחרים וכן אני נותן בזה יפוי כוח לרב הנ"ל להשפיר את כל המקומות שנמצא בהן איזה פרט מהאמור לעיל, בפתובות כדלהלן. ויכול הרב הנ"ל למכר את כל מיני החמץ וכו' ולהשפיר את המקומות הנ"ל למי שירצה ובאפן שירצה הן בעצמו והן על-ידי שלוחו או בא-כוחו.

זמן מכירת חמץ

אפשר למכר את החמץ כל עוד הוא מתר בהנאה, דהיינו עד סוף זמן בעור חמץ. אבל משעה זו ואילך, חייבים לבער מיד כל חמץ שנמצא ברשותו של ישראל. ואפלו לאחר הפסח אסור להנות מחמץ שעבר עליו הפסח.

סמון החמץ

את מוצרי החמץ שלא מבערים, וכן את כלי החמץ, יש לרפז בארון או בחדר מיוחד סגור ונעול, שעליו יצין בשלט בולט: "חמץ". חמץ שלא נמכר לגוי מגדר כ"חמץ

שְׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח" וְהוּא נִשְׁאָר בְּאֶסְרוֹ הַמַּחֲלֵט לְעוֹלָם, וְאֶסוּר לְסַחֵר בּוֹ אוֹ לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ בְּכָל דֶּרֶךְ אַחֲרָת.

כָּלִים לְפֶסַח

רְצוּי וְנִכּוֹן שֶׁבְּכָל בֵּית יְהוּדֵי יִהְיוּ מְעַרְכוֹת כָּלִים נִפְרָדוֹת לְפֶסַח. אֵת כָּלֵי הַפֶּסַח מְאַחֲסָנִים כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה בְּמִקּוֹם מִיָּחָד, שְׁמוֹר מִפְּנֵי מַגַּע עִם חֲמֵץ, וְלִקְרֹאת חֵג הַפֶּסַח מוֹצִיאִים אוֹתָם לְשִׁמוּשׁ. מִי שְׁאִין בִּיכָלְתוֹ לִיַּחַד כָּלִים לְפֶסַח יִכּוֹל לְהַכְשִׁיר אֵת כָּלֵי הַחֲמֵץ בְּהַכְשָׁרָה מִיָּחָדָת. גַּם אֵת הַמְטַבַּח יֵשׁ לְהַכְשִׁיר לְקִרְאָת הַפֶּסַח. וּבְגִלּוֹל הַקִּשְׁי בְּהַכְשָׁרַת הַכִּירִים לְבִשּׁוֹל וְהַתְּנוּרָה לְאַפִּיָּה – רַבִּים מְעַדִּיפִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִירִים וּבַתְּנוּרָה מִיָּחָדִים לְפֶסַח.

הַגְּעֵלַת כָּלִים

כָּלֵי חֲמֵץ שְׁרוּצִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּפֶסַח, חִיבִים לְהַגְעִילָם. הַהַגְעָלָה נַעֲשִׂית עַל-יַדֵּי הַכֹּהֲנֵת הַכָּלִים לְמֵים רוֹתְחִים שְׁעוֹלִים מֵהֶם בּוֹעוֹת. יֵשׁ נוֹהֲגִים לְהַגְעִיל גַּם כָּלִים חֲדָשִׁים שְׁרוּצִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּפֶסַח. יֵשׁנָם כָּלִים שְׁלֵא מְסַפִּיקָה לָהֶם הַגְעָלָה כְּדֵי לְהַכְשִׁירָם לְשִׁמוּשׁ בְּפֶסַח, וְצָרִיכִים לַעֲשׂוֹת לָהֶם "לְבוֹן" כְּלוֹמֵר, מְחַמְמִים אוֹתָם בְּאֵשׁ, עַד שֶׁהֵם נִרְאִים בְּצִבְעַת לְבָן כְּמוֹ הָאֵשׁ. יֵשׁ הַרְבֵּה פְּרִטֵי דִינָיִם בְּהַלְכוֹת הַגְעָלָה וְלֹא אֵת כָּל הַכָּלִים נִתָּן לְהַכְשִׁיר לְפֶסַח, לְכֵן מְשַׁתְּדָלִים שֶׁהַמְקוֹם שָׁבוּ עוֹשִׂים אֵת הַהַגְעָלָה יִהְיֶה קְרוֹב לְרַב שְׁמִצּוּי בְּהַלְכוֹת אֵלוֹ.

בְּדִיקַת חֲמֵץ

אוֹר לְאַרְבַּעַת-עָשָׂר בְּנִיטָן בּוֹדְקִים אֵת הַחֲמֵץ לְאוֹר הַנֵּר בְּכָל פְּנוֹת הַבַּיִת, לְאַחַר נִקְיוֹן הַבַּיִת וּמְרוֹקוֹ בִּיסוּדִיּוֹת לְקִרְאָת הַחֵג. אֵת בְּדִיקַת הַחֲמֵץ עוֹרְכִים מִיַּד עִם רִדַּת הַחֲשִׁכָה וְהִיא נּוֹעֵדָה לְוֹדָא שְׁאֵכֵן לֹא נִשְׁאָר אֶפְלוֹ חֲמֵץ כְּלִשְׁהוּ בַּבַּיִת.

סֵדֵר הַבְּדִיקָה: נוֹטֵל נֵר שְׁעוּהָ, שְׁקִית, נוֹצָה וְכַף-עֵץ. מְאִירִים בְּאִמְצָעוֹת הַנֵּר וּבּוֹדְקִים בַּחֲרִים וּבְסֻדְקִים בְּכָל מְקוֹם שֶׁמְכַנִּיסִים שֵׁם חֲמֵץ לְפַעֲמִים. אֵת הַחֲמֵץ שְׁמוּצָא מְכַנִּיס לְשְׁקִית בְּאִמְצָעוֹת הַנוֹצָה.

נְהוּג לְהַנִּיחַ בְּפְנוֹת הַבַּיִת – לְפָנֵי תַחֲלַת הַבְּדִיקָה – עֲשָׂרָה פְּתִיתֵי חֲמֵץ עֲטוּפִים בְּשְׁקִית אוֹ נֵר, וּבִעֵת הַבְּדִיקָה לְאַסְפֵם בְּשְׁקִית.

לאחר הבדיקה, יכרוך את החמץ שמצא יחד עם הנר, הנוצה וכף העץ בתוך השקית, ויניח את השקית במקום שמור על-מנת שלא יתפזר החמץ על-ידי תינוקות או בעלי-חיים. לאחר מכן, יש לומר את הנסח של בטול החמץ המיוחד, כנדפס בהגדה.

בדיקה לאור הנר

חכמים תקנו שבדיקת חמץ תהיה לאור הנר דוקא. ולכן מקומות שמנקים אותם לפני זמן בדיקת חמץ פדי להשתמש בהם בפסח, כמו ארונות מטבח וארונות בגדים וכדומה, צריך לבדקם בלילה לאור הנר. אבל אין מברכים על בדיקת חמץ שנעשית לפני אור לארבעה-עשר בניסן.

תענית בכורות

הבכורות מתענים בערב פסח, זכר לנס שנעשה לבכורי ישראל שנצלו מ'מכת בכורות'. ונוהגים הבכורות להשתתף בבקר בסעודת מצוה, כגון סיום למוד מסכת. השתתפות בשמחת הסיום פוטרת את הבכור מלצום בהמשך כל היום.

בכור קטן קדם בר מצוה פטור מהתענית, ואביו צריך להתענות במקומו. ומוכן שאם האב משתתף בסיום מסכת, הרי הוא נפטר מחיוב זה.

שירפת חמץ

בערב פסח ממהרים לסיים את ארוחת החמץ האחרונה עד סוף זמן

אכילת חמץ. יוצאים לשרוף את החמץ שנותר בבית וכן את השקית ובה החמץ שנאסף ב"בדיקת חמץ" אמש.

שרפה זו צריכה להעשות קדם סוף זמן בעור חמץ. בתם הבעור מבטלים ומפקירים את החמץ שאולי נשאר וקים במקום הסמוי מן העין ואומרים את נסח הבטול המיוחד לשעה זו, כנדפס בהגדה.

בטול חמץ

בעת שרפת חמץ מבטלים את החמץ בלשון זו: "כל חמירא וחמיצא דאכא ברשותי דחזיתיה ודלא חזיתיה דחמיתיה ודלא חמיתיה דבערתיה ודלא בערתיה לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא".

ותרגום מלים אלו הוא: "כל שאור וחמץ שיש ברשותי, שראיתיו ושלא ראיתיו, שבערתיו ושלא בערתיו יבטל ויהיה כעפר הארץ". נוהגים לומר בשעת הבעור תפלות שיוזכנו השם יתברך וננצל מאסור חמץ, וכן נזפה לבער את החמץ - יצר הרע אשר בלבנו.

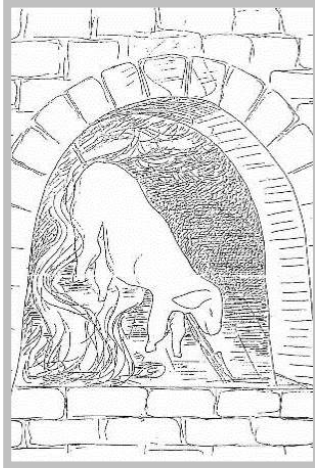

יודע לשאול

ערב פסח

אסור לאכול מצה בערב פסח, כדי שתהיה אכילת מצת-מצוה בליל-הסדר לתאבון. ומטעם זה נוהגים שלא לאכול מצה מראש-חדש ניסן ויש שנמנעים מאכילת מצה שלשים יום קודם הפסח. ובערב פסח אין אוכלים גם מכל המינים שמכניסים לחרסות ולמרור.

חצות היום

בזמן שבית-המקדש היה קיים, היו כל ישראל מביאים בערב פסח את קרבן הפסח. מועד הקרבנות הוא החל מחצות היום, ולכן החל מחצות היום של ערב פסח אין עושים מלאכה שלא לצורך היום. לאחר תפלת מנחה אומרים את 'סדר קרבן פסח' הנדפס בהגדה, מתוך צפייה לבנין בית-המקדש במהרה בימינו.

קרבן החג

בערב פסח היו שוחטים את קרבן הפסח.

את הקרבן היו שוחטים בשלש קבוצות, וגם ישראל יכול לשחטו. כשהקבוצה הראשונה נכנסת, נועלים את דלתות העזרה, ומתחילים לשחט את הפסח. במשך כל הזמן היו הלויים אומרים את ההלל בשירה ובזמרה, ואם גמרו, קראו שוב. אם גמרו פעם שנייה היו קוראים פעם שלישית. אך מכיון שהכהנים היו זריזים וסימו במהירות רבה את העבודה, לא קרה אף פעם שקראו שלש פעמים.

בכל פעם שגמרו את ההלל, תקעו הכהנים בתצוצרות, תקיעה, תרועה ותקיעה. הכהנים היו עומדים בשורות, ובידיהם היו בזיכים של כסף ושל זהב, והם היו מעבירים את הדם של הקרבן מאחד לשני, כדי שכלם יתעסקו במצוה. לאחר מכן השלימו את כל המלאכה שנשארה לעשות בקרבן, והקבוצה השנייה היתה נכנסת. שוב היו מתחילים מתחלה, וכן בקבוצה השלישית.

את קרבן הפסח אסור לבשל, אלא חיבים לאכול אותו "צלי", שזה מראה על חסר בזמן, כמו שהיה לאבותינו כשיצאו ממצרים. גם אסור לשבר עצם מהקרבן, ולא להשאיר ממנו לבקר המחרת.

מצות מצוה

מנהגנו לאכול מצות-יד בלבד, ולהזהר מלהשרות את המצה במים או בכל משקה אחר, מפנין שהופכת להיות "מצה שרויה" עליה הקפידו רבותינו מאוד שלא לאכלה. לכן, בנטילת ידים ל"מים אמצעיים" או "מים אחרונים" במשך כל ימי החג, אין להעביר על השפתים את הידים הרטבות, מחשש שנשארו עליהן פרורי מצה העלולה להיות מצה שרויה.

קטנים ותינוקות שקושה להאכיל אותם באפן אחר, אפשר להקל ולתת להם מצה שרויה ובמקרים מסוימים אפלו קטניות. וכמוכן שבכל מקרה כזה צריך לשאל רב ולעשות לפי מה שיפסק. אבל בנוגע למצות-מכונה, כתב הרבי שלא לתת מהן אפלו לתינוקות.

מצות שמורות

נאמר בתורה: "ושמרתם את המצות". מכאן שיש צורך בתשומת-לב מיוחדת שהמצות לא יבואו, הסוֹשְלוֹם לידי חמוץ. והמהדרים שומרים את החטים כבר משעת הקצירה שלא יגעו בהם מים.

מצה שמורה, היא מצה שהחל משעת הקצירה שומרים

ומקפידים שהחטים לא יבואו במגע עם לחות או רטיבות כלשהי. בליל הסדר אוכלים מצה לפחות שלש פעמים. פעם אחת – בתחלת הסעודה לאחר ברפת "המוציא" וברפת "על אכילת מצה". פעם שנייה – בעת אכילת "כורך", שהוא כריך של מצה ומרור. פעם שלישית – "אפיקומן", אכילת המצה שחותמת ומסימת את הסעודה. הכמות המינימלית שיש לאכול בכל פעם היא "כזית" (27 גרם).

יש להקפיד שמשך אכילת ה"כזית" יהיה בזמן קצר ככל האפשר ולא יותר מארבע דקות.

ליל הסדר

"ליל הסדר" כשמו כן הוא. מנהגי ליל-הסדר נקראים "סדר" משום שהם ערוכים בצורה מסודרת ומתכננת. ה"סדר" הזה מוכיח, כי את העולם מכון הקדוש-ברוך-הוא ואין שום מקריות בהנהגתו את העולם.

ליל-הסדר הוא ארוע מרכזי בפסח ובו מתאחד העם היהודי בשלחן משתף - במצוות, מנהגים ותכנים המאפיינים את כל עדות ישראל בתפוצות העולם.

מצוות הלילה

בליל-הסדר, ישנן ארבע מצוות מן התורה:

א. אכילת מצה.

ב. אכילת קרבן פסח. ומצוה זו אינה נוהגת בזמן שאי-אפשר להקריב קרבן פסח.

ג. אכילת מרור. וכשאין קרבן פסח, אין מצוה זו נוהגת מן התורה אלא מדרבנן, כדלהלן.

ד. לספר ביציאת מצרים.

אנשי כנסת הגדולה תקנו את נסח ה"הגדה של פסח", ובכל קהלות ישראל מקימים את המצוה על-ידי אמירת ההגדה.

ישנן עוד שתי מצוות שהן מדברי החכמים, והן:

א. אכילת מרור בזמן הזה, אף שאין מקריבים קרבן פסח.

ב. שתית ד' כוסות יין.

מנהגי ה"סדר"

כדי לקיים את המצוות הללו, וגם כדי לעשות זכר לקרבן פסח וחגיגה, תקנו חכמים זכרונם לברכה, את כל הסדר הזה: הסבה, פרפס, יחז, וכו'. בכל הדברים האלו יש זכר לעבודות שממנה יצאו אבותינו, וספור הנסים שהיו בזמן יציאתם ממצרים.

בפסח יש מנהגים רבים, ומקפידים מאוד לקיים את המנהגים שעוברים מדור לדור ללא שנוי. גם הנסח שבו מבארים את סימני הסדר ואת ארבע הקשיות הוא מדיק מאוד. הרבי נשיא דורנו הקפיד לומר את ארבע הקשיות בנסח זה באידיש וכן כשהיה מסדר את הקערה היה אומר את מה שעושה לפי הנסח המובא בהמשך.

ערוב תבשילין

לפי הדין אסור להכין תבשילים מיום טוב לשבת. לכן, כאשר החג חל בערב שבת, תקנו חכמים לשיר ממה שמבשלים בערב החג לצורך שבת, ועל ידי זה מתר להכין אכל מיום טוב לשבת, כי ערבו את הבשול של ערב יום טוב עם הבשול של שבת וההכנה לשבת התחילה מערב החג, כשעדין היה חול. יש לקחת מצה עם תבשיל (דג וכדומה), ולומר את נסח הערוב המופיע בסדורי התפלה.

הדלקת נרות

עם כניסת החג מדליקים נרות לכבוד החג. מברכים "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של יום טוב" ולאחריה מברכים: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

השלחן והקערה

את שלחן הסדר עורכים בכלים נאים ופורשים עליו מפה מהדרת. עורך הסדר יושב בראש השלחן ולידו מניחים את המצות והקערה. מצד שמאל של מושב כל אחד מהגברים מנינים את כריות ההסבה.

מנינים יין אדם או מיץ ענבים וגביעים. גם הנשים והבנות חייבות במצוות הלילה הזה אבל אינן נוהגות בהסבה. כל מי שהגיע לגיל חנוף מוזגים לו כוס יין, כדי שיקיים

את מצות ארבע כוסות. במרכז השלחן מניחים גביע גדול הנקרא 'כוסו של אליהו'.
בערב הזה נוהגים בגנוני מלכות ואצילות כדרךם של בני-חורין.

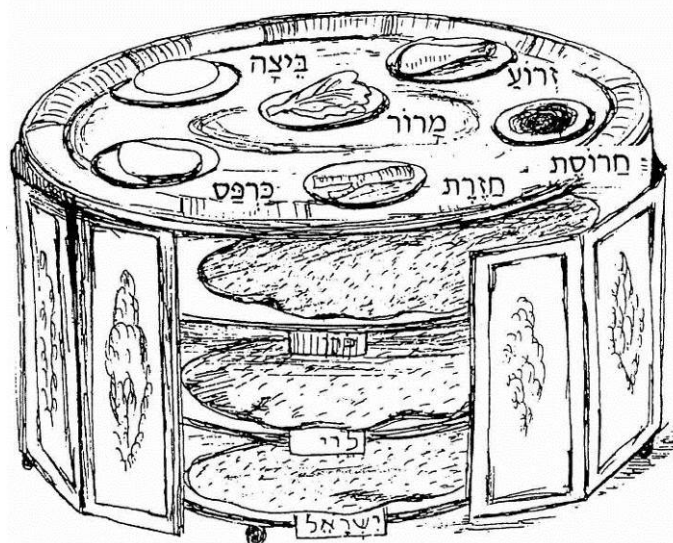
כדי לקיים את ליל-הסדר כהלכתו יש צורך בשורה של הכנות על-מנת להבטיח את
השלמות ההלכתית של שלחן הסדר על כל פרטיו. יש להכין יין, מצות, גביעים, עליו-
חסה או חזרת ל'מרור' – להזכיר את מרירות חיי עם-ישראל במצרים. בצל או תפוחי-
אדמה ל'כרפס'. חרסת – זכר לטיט שבו עבדו אבותינו בפרך ומי-מלח. כמו-כן יש
לצלות מעט בשר (צואר עוף) ל'זרוע' – זכר לקרבן הפסח, וביצה מבשלת – זכר לקרבן
חגיגה. כל זה, כמובן, כתוספת לסעודת החג.

סדור הקערה

יסדר על שלחנו קערה בג' מצות מנחות זו על זו: ה'ישראל' ועליו ה'לוי' ועליו
ה'כהן'. ועליו לימין – ה'זרוע', וכנגדו לשמאל – ה'ביצה'. תחתיהם באמצע – ה'מרור'.
תחת הזרוע – ה'חרסת', וכנגדו תחת הביצה – ה'כרפס', ותחת המרור – החזרת
שעושים 'כורף':

לוקחים שלש מצות כפופות מעט (שיש להן מעין בית-קבול) ומניחים אותן על-גבי
קערה. את הפריטים מסדרים על המצות (המכסות במפת-בד או מפית ניר וכדומה)
כצורה של שני נקדות "סגול", זה תחת זה. בסגול העליון: זרוע מימין, ביצה משמאל,
ומרור באמצע. ובסגול התחתון: חרסת מימין, כרפס משמאל, ושוב מרור – ל'חזרת'
– באמצע.

	זרוע	
	מרור	
כרפס		חרסת
	חזרת	

הזרוע והביצה

בזמן שבית המקדש היה קיים, היו מנחים על שלחן הסדר בעת אמירת ההגדה – מצה, מרור, חרסת וקרפס הפסח. לאחר חרבן הבית, תקנו חכמים שיהיו על השלחן שני תבשילים – אחד זכר לקרבן הפסח ואחד זכר לקרבן החגיגה. כזכר לקרבן הפסח נוהגים לקחת תבשיל בשר מפרק הנקרא זרוע, זכר לכך שהקדוש-ברוך הוא גאל את ישראל ממצרים "בזרוע נטויה". למנהג חב"ד לוקחים צואר עוף. כזכר לקרבן החגיגה לוקחים ביצה קשה מבשלת (לא מקלפת).

המרור

נוהגים לקחת ירק מר הנקרא חזרת (חרין) שטוחנים אותו לפרורים וכן לקחת עלי-חסה ולמרות שלמעשה אין לה טעם מר, מכל-מקום כשהיא שוהה בקרקע, הקלח שלה מתקשה ונעשה מר מאוד.

ויש לחפש אחר חסה ל'מרור' ולקנותה אפלו בדמים יקרים, שכן היא רומזת על הצורה בה מררו המצרים את חיי אבותינו בפרך: תחלת השעבוד היתה בפה רך תוך פתוי במלים יפות ונתינת שֶׁכָּר וכדומה, ולבסוף העבודה הפכה לעבודת פרך קשה ומרה.

החרסת

החרסת באה כזכר לטיט שנשתעבדו בו אבותינו. ונוהגים לטבל בה את המרור לפני אכילתו. החרסת היא רסק של פרות ושמה נקבע על-שם הלבנה שהיא מעשה חרסית. את החרסת יש לעשות מפרות שנמשלו בהם כנסת-ישראל, כגון: תאנים,

שנאמר "התאנה חנטה פגיה". אגוזים, שנאמר "אל גנת אגוז". תמרים, שנאמר "אעלה בתמר". רמונים, שנאמר "כפלח הרמון". תפוחים, שנאמר "תחת התפוח עוררתיך", שהיו יולדות שם בניהם ללא עצב. שקדים, על-שם ששקד (מהר) הקדוש-ברוך הוא על הקץ לעשות. לפי מנהג חב"ד לוקחים רק תפוחים, אגסים ואגוזים.

הכרפס

כדי לגרם לילדים לתמה, להתפלא ולשאל "מה נשתנה", התקינו כי מיד לאחר הקדוש, עוד לפני הסעודה, יאכל כל אחד מעט ירקות טובלים בחמץ או במי-מלח, דבר שבדרך-כלל לא עושים לפני הסעודה.

הא לחמא עניא

המצות נקראות "לחם עני" משתי סבות:

א. משום שזהו מאכל עני שיש בו רק קמח ומים ללא כל תוספות, והוא אף אינו תופח.

ב. משום ש"עונים עליו דברים הרבה". שאוכלים את המצות רק לאחר שקראו את ההגדה.

לכן יש להקפיד שבנוסף למצות שבקערה, יהיו

בחדר שבו עורכים את ה'סדר', גם המצות של כל המסבים. כדי שגם מי שאין לו קערה, יקיים את מצות אכילת מצה במצות שקראו עליהן את ההגדה.

קִדּוּשׁ

אומרים 'אתקינו' של יום-טוב, וקדוש.

מנהגנו בקדוש ובכל כוס של ברכה, למזג עד שישפך מעט החוצה (כבהבדלה), וגם בליל הסדר יש לנהג כן. הרבי כתב בהגדה "אין מדקדקין שיימזג אחר", ובפעל אף לא הניח לאחרים למזג לו.

נוהגים לקדש מעמד, הן בפסח הן בשבת ויום-טוב. וגם השומעים עומדים.

בשעת ברכת הגפן והקדוש – יתן עיניו בכוס.

**בְּלִיל חַג הַפֶּסַח, מְיֻד כְּשֶׁחֹזְרִים מִבֵּית הַכְּנָסֶת,
עוֹשִׂים קִדּוּשׁ. וּמְחַלְקִים לִילָדִים אֲגוּזִים וּשְׂקָדִים,
עַל מִנַּת שְׂלֵא יִרְדְּמוּ וְיִוָּכְלוּ לְשֵׂאוֹל אֶת אֲרַבַּע הַקְּשִׁיּוֹת.**

יודע לשאול

וְרַחֵץ

הַרְבֵּי קָרָא לְפָנַי נְטִילָה זוֹ גַם אֶת הָאִמּוֹר בְּסִדּוֹר עַל 'כַּרְפָּס'.

נּוֹטְלִים אֶת הַיָּדִים

וְלֹא מְבָרְכִים "עַל נְטִילַת יָדַיִם"

פִּיזוֹן שְׂפָעוֹתַת הַחֵג עֲדִין לֹא מִתְחִילָה.

כַּרְפֵּס

שְׁעוּרוֹ: פְּחוֹת מ־17 גָּרָם. מְטֻבְּלִים וְאַחֲר־כֶּף מְבָרְכִים, כְּדֵי לְתַכּוֹף הַבְּרָכָה לְאֲכִילָה כְּכֹל הָאֲפֶשֶׁר. וּמְכַוְּנִים לְהוֹצִיא גַם הַמְרוֹר וְגַם הַכּוֹרֶף. נוֹהֲגִים לְאֲכֹלוֹ שְׁלֵא בְּהַסְבָּה. לְאַחַר מִכֵּן אֵין מְחֻזְרִים אֶת הַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ לְקַעֲרָה (וְאִף אִם נִשְׁאַר, מְסִירִים מִמֶּנָּה).
הַרְבֵּי הַטְּבִילוֹ ג' פְּעָמִים בְּמִי־מַלַּח.

לְזַקְחִים חֲתִיכַת 'כַּרְפֵּס'
טוֹבְלִים אוֹתָהּ בְּמִי מַלַּח,
מְבָרְכִים "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאָדָמָה"
וּמְכַוְּנִים גַּם עַל הַמְרוֹר'.

יודע לשאול

יחַץ

פּוֹרְסִים אֶת הַמִּצָּה כְּשֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַמִּפָּה, מְכַסֶּה. פּוֹרְסִים אֶת הַמִּצָּה לְשָׁנֵי חֻלְקִים:
הָאֶחָד גָּדוֹל וְהַשֵּׁנִי קָטָן מִמֶּנּוּ. אֶת הַחֻלְקִים הַגְּדוֹל מְנִיחִים לְאַפִּיקוֹמֶן, וְהַקָּטָן מְנִיחִים
בְּמַקוֹמוֹ, בֵּין שְׁתֵּי הַמִּצּוֹת.

כְּבוֹד־קְדוּשַׁת אֲדֹמוֹ"ר מוֹהַר־ש"ב וּמוֹהַר־י"צ נִשְׁמָתָם־עֶדֶן הָיוּ שׁוֹבְרִים אֶת הָאַפִּיקוֹמֶן
לְחֵמֶשׁ חֲתִיכוֹת. פַּעַם נִזְדַּמְּן שֶׁנִּשְׁבַּר לְשֵׁשׁ חֲתִיכוֹת, וְהַנִּיחַ אַחַת הַצָּדָה.

מִצְפִּינִים אֶת הָאַפִּיקוֹמֶן בֵּין שְׁנֵי כָרִים, וְלֹא תַחְתֵּיהֶם. "אֵין נוֹהֲגִים בְּחֻטִּיפַת [גְּנֻבַת]
הָאַפִּיקוֹמֶן בְּבֵית הָרַב".

לְחֻלְקִים אֶת הַמִּצָּה
הָאַמְצָעִית, שֶׁנִּקְרָאת
"לוֹי", וְשׁוֹבְרִים
אוֹתָהּ לְשָׁנִים.
אֶת הַחֲתִיכָה הַגְּדוֹלָה
מִחֲבִיאִים לְאַפִּיקוֹמֶן
וְאֶת הַחֲתִיכָה הַשְּׁנֵי
מִחֲזִירִים לְקַעֲרַת
הַפֶּדֶר.

מגיד

"בבית הרב אין מגביהים הקערה, ורק מגלים מקצת המצות".
 הרבי היה נוהג לגלות מקצתן של כל ג' המצות, גם הפרוסה, ויש אומרים שהיה מסובב, שיהיה הצד השלם מגלה כלפי חוץ.
 "איתא בכתבי האר"ז"ל שצריך לומר את ההגדה בקול רנה ובשמחה".
 אחרי 'הא לחמא' מסלקים הקערה עם המצות לצד אחר (הרבי רק הסיטה קמעה), אף המצות נשארות מגלות ומוזגין כוס שניה.

**אומרים את ההגדה, מ"הא לחמא עניא"
 עד "גאל ישראל".**

יודע לשאול

מה נשתנה הַלִּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלִּילֹת.

שָׁבַקְל הַלִּילֹת אֵין אָנוּ מִטְּבִילִין אֲפִילוּ פַּעַם אַחַת,
הַלִּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים.

שָׁבַקְל הַלִּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ אוּ מִצָּה,
הַלִּילָה הַזֶּה כֹּל מִצָּה.

שָׁבַקְל הַלִּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יְרָקוֹת,
הַלִּילָה הַזֶּה מְרוֹר.

שָׁבַקְל הַלִּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסֻבִּין,
הַלִּילָה הַזֶּה כֹּלְנוּ מְסֻבִּין.

רְחֻצָּה

לפני שנגשים לנטילת ידים שותים כוס שנייה בברכה ובהסבה.
 הרבי אמר בלחש את כל הדינים שבסדור, מ'רחצה' עד 'כורף'.

נוטלים ידים

והפעם מברכים "על נטילת ידים"
 כיון שנגשים לסעודת החג.

יודע לשאול

מוציא מצה

כל בני הבית חיבים במצוות אלו. ידי חובת 'לחם משנה' יוצאים על-ידי ראש המשפחה, אף כל אחד ואחד מברך לעצמו.

הרבי ברח אף את כל הברכות הללו מישב. נוטל בשתי ידיו את שלש המצות, כשאצבעותיו מפרידות בין מצה למצה, ומברך 'המוציא'. אחר-כך הניח למצה התחתונה להשטט מידי, וברך 'על אכילת מצה' ושיבר מהן – בהיותן מכסות – לפרוסות קטנות כדי צרכו. סדרן זו על גבי זו ואכלן יחד בשתי ידיו. לא הכניסן לפיו בבת אחת. נפר היה שלא בלע ה'יתים' בשלמותם.

שעור כזית: המקבל הוא, ששעור 'כזית' במצה הוא 27 גרם, כשליש מצת-יד.

**מברכים "המוציא לחם מן הארץ"
ומוסיפים את ברכת "על אכילת מצה".**

מָרוֹר

מִרְכָּבִים מְקַצֵּת מֵהַחֲרֹסֶת שֶׁעַל הַקְּעָרָה בֵּינָן שְׁבֵתוֹךְ הַכְּלִי שְׁבֵת־חַמִּית הַפּוֹס. טוֹבְלִים מְקַצֵּת הַמָּרוֹר בַּחֲרֹסֶת. מְנַעְרִים אֶת הַחֲרֹסֶת, שֶׁלֹּא יִתְבַטֵּל טַעַם הַמְרִירוֹת. וְאִזּוּ מְבָרְכִים "עַל אֲכִילַת מָרוֹר", וּמְכַוְּנִים לְפִטוֹר בְּזוֹה גַם אֶת הַמָּרוֹר שֶׁב־כּוֹרֵךְ, וְאוֹכְלִים שֶׁלֹּא בְּהַסְבָּה. לּוֹעֲסִים הֵיטֵב כְּדֵי לְהַרְגִישׁ אֶת טַעַם הַמְרִירוֹת.

הַחֲסָה וְהַ'חֲרִי'ן מְצַטְרָפִים יַחַד לְ'כּוֹזֵית' מָרוֹר.

הַרְבֵּי נֶהֱגוּ לְאָכַל גַּם חֶלֶק מֵרֹאשׁ הַתְּמָכָא, לֹא טָחוּן. אֲכַל שְׁעוֹר גְּדוֹל בְּמִיחָד. אֶף הַזֶּהִיר בְּשֵׁם "אֲדַמּוֹר מוֹהַרִי" צַ נִשְׁמָתוֹ-עֲדוֹן, שְׂאִין יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה בְּמָרוֹר שְׂאִין יְכוּלִים לְסַבְּלוֹ מִחֲמַת חֲרִיפוֹתוֹ.

לִזְקָחִים כּוֹזֵית 'מָרוֹר' וְטוֹבְלִים בַּחֲרֹסֶת

וּמְבָרְכִים "עַל אֲכִילַת מָרוֹר".

יודע לשאול

כּוֹרֵךְ

לִזְקָחִים כּוֹזֵית מִהַמְצָה
הַתְּחַתּוּנָה וְכוֹזֵית מְרוֹר מִשְׁנֵי
הַסּוּגִים. מְזִיחִים מְעַט חֲרֹסֶת
יְבֹשָׁה (מִהַקְעָרָה) עַל הַמְרוֹר,
וּמְנַעְרִים אוֹתָהּ מִיַּד אַחֲר־כֶּךָ
(הַרְבֵּי מְרַח חֲרֹסֶת – אוֹלֵי
כְּשֶׁנִּפְלָה הַחֲרֹסֶת שְׁטַבֵּל בָּהּ
מִהַתְמַכָּא – עַל הַתְמַכָּא וְלֹא
עַל הָעָלִים.

בְּסוּף הַ'כּוֹרֵךְ' הָיָה טוֹבֵל
אֶת חֲתִיכַת הַתְמַכָּא הַשְּׁלֵמָה
בְּחֲרֹסֶת, וְאוֹכְלָה עֲטוּפָה
בְּעָלֵי הַחֶסֶה – וְלֹא נִעַר).
כּוֹרְכִים אוֹתָם יַחַד, אוֹמְרִים
"כֵּן עָשָׂה הַלֵּל..." וְאוֹכְלִים
בְּיַחַד וּבְהִסְבָּה.

לִזְקָחִים כּוֹזֵית מְרוֹר עִם כּוֹזֵית מַצָּה,

טוֹבְלִים בְּחֲרֹסֶת

וְאוֹמְרִים: "כֵּן עָשָׂה הַלֵּל..."

וְאוֹכְלִים אוֹתוֹ בְּהִסְבָּה לְצַד שְׂמֹאל.

שֵׁלַח עוֹרֵךְ

אוֹכְלִים שְׁלָא בְּהִסְבָּה.

מִתְחִילִים בְּאֹכִילַת הַבִּיצָה שְׁעַל הַקְּעָרָה. הַרְבֵּי לֹא בְּדָק וְלֹא פֶתַח כָּלֵל אֶת הַבִּיצָה
לְפָנֵי אֹכִילָתָהּ. טֹבֵל אוֹתָהּ תְּחִלָּה ג' פְּעָמִים בְּמִי-מֶלַח. בְּמִשְׁרַף הַסְּעוּדָה טוֹבֵל אֶת הַמִּצָּה
ג' פְּעָמִים בְּמֶלַח וְאוֹכְלָהּ.

לְמִים אֲמֻצְעִיִּים וְאַחֲרוֹנִים אֵין לְהַעֲבִיר הָאֲצָבָעוֹת עַל הַשְּׁפָתִים, בְּכֹל שִׁבְעַת יְמֵי
הַפֶּסַח. נִתֵּן לְשִׁתּוֹת יַיִן בְּסְעוּדָה, אֲדָף אֵין נוֹהֲגִים לִזְמַר 'לְחַיִּים', שְׁלָא יִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל
הַפּוֹסוֹת.

**עוֹרְכִים אֶת הַשְּׁלַח עִם בֶּשֶׂר וְדָגִים וְכֹל מִטְּעָמִים
לְכַבּוֹד יוֹם טוֹב.**

יודע לשאול

צפון

לפני אכילת האפיקומן יש לשתות באפן שלא יבוא לידי צמאון אחר-כך.
 בסוף הסעודה מוציאים את האפיקומן, מחלקים לכל אחד ואחת פזית. טוב לאכל
 שני 'פזיתים', אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עמו. יש לאכל את כלו במקום
 אחד. אוכלים בהסבה, ויש לסימו קדם חצות.

**מוציאים את האפיקומן המהבא
 ואוכלים אותו בהסבה לצד שמאל.**

בֵּרַךְ

הַרְבֵּי מִזַּג כּוֹס שֶׁל אֱלֹהֵי תְּמִיד קִדְּם בְּרֵכֶת הַמְּזוֹן, וְאַחֲרָיו מִזַּג לֹו כּוֹס שְׁלִישִׁית.
הַרְבֵּי הַשְׁתַּמְשֵׁשׁ בְּכוֹס זְכוּכִית לְכוֹסֹו שֶׁל אֱלֹהֵינוּ, וּבִדְקָה תַּחֲלֶה בְּשׂוּלֵיָהּ אִם הִיא חֲלָקָה
בְּלֹא פָגָם.

מְקַרֵּיא הַהֶגְדָּה הוּא הַמְּזֻמָּן.

כָּל אֶחָד מֵהַמְּסֻבִּים אוֹחֵז בְּיָדוֹ אֶת הַכוֹס עַד אַחֲרֵי 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'.

לְאַחַר בְּרֵכֶת הַמְּזוֹן שׁוֹתִים כּוֹס שְׁלִישִׁית בְּבִרְכָה וּבִהְסָבָה.

מְבָרְכִים "בְּרֵכֶת הַמְּזוֹן".

יודע לשאול

הַלֵּל

מוזגים כוס רביעית ופותחים את הדלת לאלהו הנביא. כשהשלוחים חוזרים, מתחילים "לא לנו".

גם אורחים שאינם מסבים לסדר, עונים 'הודו' כסדר הנהוג בבית הכנסת בעת אמירת הלל.

אומרים הלל.

נְרָצָה

מי שִׁמְקִימֵם אֶת כָּל מְצֻזֹת חַג הַפֶּסַח,
תִּקְרָא שֶׁכֶּרֶךְ הוּא אֹהֵב אוֹתוֹ מְאֹד.

יודע לשאול

לְשֵׁנָה הַבְּאָה בִּירוּשָׁלַיִם

שׁוֹתִים כּוֹס רְבִיעִית בְּבִרְכָה וּבִהְסָבָה וּמְבָרְכִים בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וְאוֹמְרִים "לְשֵׁנָה הַבְּאָה בִּירוּשָׁלַיִם".

מְנַהֵג בֵּית הָרֵב: אַחַר אֲמִירַת "לְשֵׁנָה הַבְּאָה בִּירוּשָׁלַיִם", הָאֲדָמוֹ"ר [מוֹזֵג מֵעַט יֵינ מִהַבְּקוּק לְכוֹס, לְתַקֵּן 'פְּגִימַתּוֹ' מִחֲזִיר וְשׁוֹפֵף הַיַּיִן מְכוּסוֹ שֶׁל אֱלִיהוּ לְבַקְבוּק, וְכָל הַמְּסַבִּים מְנַגְּנִים בְּשָׁעָה זוֹ הַנִּגּוֹן "אֵ-לֵי אַתָּה וְאוֹדֶךָ" – מֵעֲשָׂרַת הַנִּגּוֹנִים שֶׁל רַבֵּנוּ הַזֶּה.

וְהַגִּדְתָּ לְבִנְךָ... מַה נִּשְׁתַּנָּה

הבן שואל ארבע שאלות שכלן מתייחסות להתרחשויות החריגות שהוא רואה סביבו בליל הסדר.

השאלות הן: מדוע מטבילים את הכרפס ואת המרור, מדוע אוכלים מצה מדוע אוכלים מרור ומדוע אוכלים בהסבה – ארבעה דברים אותם הוא איננו רואה בכל ימות השנה. "מה נשתנה... הלילה הזה מצה... מרור..."

מדוע שואלים על המצה והמרור עוד לפני שאוכלים מהם?

ההסבר לכך הוא שישנה פונה מיחדת בהצבת השאלות מיד בתחלת הסדר: נאמר בתורה 'והיה כי ישאלך בנך לאמר: מה זאת? ואמרת אליו: בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים'.

כלומר: התורה מצוה לספר ביציאת מצרים בדרך של תשובה לשאלה. תחלה מזכרת שאלת הבן – 'והיה כי ישאלך בנך' וכתשובה לשאלתו, בא הצווי על האב לספר את ספור יציאת מצרים: 'ואמרת אליו, בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים'.

לכן, בבואנו לקיים את מצות ספור יציאת מצרים הלילה, אנו מעודדים תחלה את הבן לשאל את שאלותיו והספור בא כמענה לשאלות.

עֲבָדִים הֵינּוּ

בפסקה זו מספרות בקצרה העבדות הבסיסיות של יציאת מצרים. דבר זה מהווה תשובה לארבע הקשיות של הבן, שכן יציאת מצרים היא הסבה למנהגי הלילה השונים.

וְאָפְלוּ כָּלֵנוּ חֲכָמִים

לאחר שהקדמנו וספרנו את ספור יציאת מצרים בצורה קצרה ותמציתית, מלמדת אותנו ההגדה שאין להסתפק בכך, אלא יש להרחיב ולהאריך. וכל המרבה להאריך בפירטי הספור – הרי זה משבח.

עוד למדים אנו בפסקה זו, כי אף אם ספור יציאת מצרים ידוע ומכר לנו היטב, עלינו לשוב ולספר אותו בלילה זה מדי שנה בשנה.

כְּנֵגַד אַרְבַּעַת בְּנֵי דְבָרָה תוֹרָה

בְּאַרְבַּעַת מְקוֹמוֹת חוֹזֵרֶת הַתּוֹרָה עַל הַצּוּוֵי "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ" – לְסַפֵּר לְבָנִים עַל יְצִיאַת מִצְרַיִם, וּבְכָל אֶחָד מֵהַמְקוֹמוֹת מוֹפִיעַ הַצּוּוֵי בְּסִגְנוֹן שׁוֹנֵה: בְּמָקוֹם אֶחָד מוֹפִיעַ הַצּוּוֵי כְּתוּבָה לְשֵׁאלַת הַבֵּן – "וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ... וְאָמַרְתָּ אֵלָיו", בְּמָקוֹם אַחֵר מוֹפִיעַ הַצּוּוֵי לְלֹא הַקְדָּמַת שְׁאֵלָה מִצִּדּוֹ שֶׁל הַבֵּן, אֲלָא כְּחוֹבָה עַל הָאָב לְנִקֹּט בְּיִזְמָה מִצִּדּוֹ – "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ".

גַּם הַסִּגְנוֹנוֹת שֶׁל שְׁאֵלַת הַבֵּן וְתוֹשׁוֹבַת הָאָב שׁוֹנִים. כָּל זֶה, מִשׁוֹם שֶׁמִּדְבַּר בְּאַרְבַּע צוּרוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל קִיּוֹם הַחוֹבָה לְסַפֵּר לְבָנִים עַל יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְלִשְׁמֵחָה יֵשׁ צָרָף בְּאַרְבַּע צוּרוֹת שׁוֹנוֹת? עַל כֵּן בָּא הַהֶסְפֵּר: 'אַרְבַּעַת בְּנֵים'. הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת כִּיצַד יֵשׁ לְהִתְיַחֵס לְאַרְבַּעַת סוּגִים שׁוֹנִים שֶׁל בְּנֵים שְׁשׁוֹנִים מְאֹד זֶה מִזֶּה. אֵינּוּ דוֹמָה סִגְנוֹן דְּבוּרוֹ שֶׁל הַבֵּן הַחֶכֶם, לְזֶה שֶׁל הַבֵּן הָרָשָׁע. כֵּן גַּם אֵינָה דוֹמָה תְּגוּבַת הָאָב וְסִגְנוֹן דְּבוּרוֹ אֶל בְּנוֹ הַחֶכֶם, לְתִגּוּבַתוֹ לְבְנוֹ הָרָשָׁע.

לְכֵן חוֹזֵרֶת הַתּוֹרָה אַרְבַּע פְּעָמִים עַל נוֹשֵׂא "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ", כְּשֶׁבְכָל פֶּעַם מְצַגֶּת גִּישָׁה שׁוֹנָה, שְׂמֵת־אֶמֶת לְכָל אֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַבָּנִים וּבְכָל אֶחָד מֵהַפְּסוּקִים בָּאוֹת לְיַדֵי בְטוּי תְּכוּנוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַת הַבָּנִים, כְּפִי שְׂרוּאִים בְּסִגְנוֹן הַשְּׁאֵלוֹת שֶׁל הַבָּנִים וְהַתְּגוּבוֹת שֶׁל הָאָב.

ברוך המקום

בפסקה זו אנו לומדים מן המקראות למי עלינו לספור את ספור יציאת מצרים ובאיזה סגנון יש להשתמש בעת הספור. כהקדמה ללמוד הפסוקים מברכים את הקדוש ברוך הוא, כשם שתמיד מברכים ברכת התורה לפני הלמוד. בפתחה אנו מזכירים ארבע פעמים "ברוך" – כנגד ארבעת הפסוקים המתבארים בפסקה "ארבעה בנים".

שאלתו של החכם

"מה העדת והחקים...?" חכמתו של החכם נכרת מסגנון שאלתו. הוא איננו שואל שאלה סתמית כמו "מה זה?" אלא מציג שאלה מפרטת שמבטאת התענינות מלאה במצוותיו של אלקינו – אלקים שהוא גם שלו, ובנוסף לכה, התענינות היא על-מנת לקים.

ומה תגובתו של האב לשאלת החכם? אומרת התורה: "ואמרת לבנה עבדים היינו לפרעה במצרים וגו'".

כלומר, לספור לו את ספור יציאת מצרים. על כף אנו מוסיפים ואמרים בהגדה, כי אל-לו לאב להסתפק בספור העבדות החל מ"עבדים היינו", אלא עליו להמשיך וללמד את בנו, את כל הפרטים הקשורים ליציאת מצרים וכן את כל הלכות ליל-הסדר, עד הפרט האחרון שבהם: 'אין לסיים את סעודת ליל-הסדר – בה אכלו בזמן שביית-המקדש היה קיים את בשר קרבן הפסח – בקנחת הקרוי 'אפיקומן', כדי שטעמו של בשר קרבן הפסח ישאר בפה'.

שאלתו של הרשע

"מה העבודה הזאת לכם?" – מלמדת על תכונות נפשו. הוא מתייחס אל חג הפסח כאלו הוא חג "שליכם – ולא שלי". אותו רשע היה בעצם נשאר במצרים עם הרשעים מבני-ישראל שלא רצו לצאת ממצרים ומתו בעת מכת חשה.

הרבי מדגיש שאמנם אלו היה הרשע במצרים הוא לא היה נגאל, אבל בגאולה העתידה כל ישראל עתידין להגאל, ללא יוצא מן הכלל.

שאלתו של התם

"מה זאת?" – מלמדת על תכונות נפשו. זוהי שאלה תמימה והיא לא מרכבת מפרטים רבים. גם תשובתו של האב לבן התם היא בסגנון דומה. היא לא מרבה בפרטים, אלא מספרת את תמצית הדברים.

ושאינו יודע לשאול - את פתח לו...

בן זה לא מבין מעצמו שלא הכל פשוט וטבעי, ולכן הוא בכלל לא שואל שאלות. וגם לו צריך לספר על יציאת מצרים.

עלינו לספר לו ולהסביר לו את משמעותם של ארועי הלילה. הרי שהצווי לספר על יציאת מצרים מופיע בכתוב גם ללא הקדמת שאלה מצדו של הבן, ללמדנו שיש לספר את ספור יציאת מצרים גם לבן ש"אינו יודע לשאל" ולעורר את התענינותו.

הבן החמישי

הרבי נשיא דורנו פותב כי בנוסף לבנים הללו המזכרים בהגדה, ישנו גם בן חמישי והוא "התינוק שנשבה" – שאינו יודע כלל על קיומו של חג הפסח, ובדאי שאינו יודע לשאל עליו כלל. בן זה, אומר הרבי, יש להביא את דבר ה' אליו. להביא לידיעתו את עבדת היותנו העם הנבחר מכל העמים, ולספר לו את גס יציאת מצרים על-פי הבנתו הדלה.

אכן, דברים אלו של הרבי פועלים את פעלתם. רבים משליחי הרבי הנאמנים מביאים את דבר ה' ואת ספור יציאת מצרים להמון העם – התינוקות שנשבו בכל ארצות תבל, ומטעימים אותם בלילה הסדר בענג רוחני תוך פתיחת אפיקים רוחניים חדשים, הממשיכים להאיר את נשמותיהם לאורך כל השנה.

ארבע כוסות

תקנו חכמים לשמות בלילה הסדר ארבע כוסות – דרך חרות: אחת בקדוש, שנייה בהגדה, שלישית בכרפת המזון והרביעית בהלל. כלם חיבים לשמות את הכוסות, אפלו נשים וילדים. נוהגים לקחת יין אדם לשתיית ארבע הכוסות, זכר לדם אבותינו

שנשפך במצרים בעת עבודתם, וגם זכר לזם קרבן הפסח שהיה על המשקוף והמזוזות, במצרים.

לארבע כוסות אלו יש 'שמות' ואלו הם ד' לשונות של גאולה: הראשון נקרא 'והוצאתי', ככתוב – 'והוצאתי אתכם מארץ מצרים'. השני 'והצילתי', ככתוב – 'והצילתי אתכם מעבודתם'. השלישי 'וגאלתי', ככתוב – 'וגאלתי אתכם בזרוע נטויה'. הרביעי 'ולקחתי', ככתוב – 'ולקחתי אתכם לי לעם'.

קיימת עוד כוס אחת שלא שותים אותה, היא נקראת "כוס של אליהו" ושמה 'והבאתי', ככתוב – 'והבאתי אתכם אל הארץ'.

מנהגנו כמנהג בית הרב, שלאחר אמירת "לשנה הבאה בירושלים" היה הרבי שופך מכוס של אליהו לבקבוק, וכל המסבים היו מנגנים בעת זו את הנגון 'אלי אתה', מעשרת הנגונים של אדמו"ר הזקן.

הזמן הראוי לספור יציאת מצרים

"יכול מראש חדש..."

עד כאן ההגדה הוכיחה: א) כי מצוה עלינו לספור ביציאת מצרים, גם אם הספור ידוע ומכר לנו. ב) שעלינו לספור את ספור יציאת מצרים לכל בן מארבעת הבנים (למעשה, לכל יהודי באשר הוא) לפי פשרונותיו ובהתאם למצבו.

"והגדת לבנך, ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים".

יש להבין, אם כן, מהו הזמן שנקרא "ביום ההוא"?

האפשרות לומר "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" – תוך כדי המחשת המצוה והמרור בפעל, כפי שבאמירת "בעבור זה" נתן יהיה להצביע על המצוה ועל המרור – קיימת רק בליל הסדר הנערך אור לט"ו בניסן, יום היציאה ממצרים – המועד שבו מצוה לאכל מצוה ומרור. בליל הסדר נתן לומר: "בעבור זה" – על-מנת שאקים מצוות אלו – "עשה ה' לי בצאתי ממצרים" – על-מנת כן הוציאנו ה' ממצרים.

יודע לשאול

”מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו...”

הספור נפתח בסקירה של תולדות האמה מתחלת דרפה – החל מבחירת ה' באברהם והוצאתו מבית ומשפחה של עובדי עבודה זרה – מאחר שחכמים תקנו לספר בדרך של "מתחיל בגנות ומסיים בשבח".

אכן, העבדה שתרח אבי אברהם היה עובד עבודה זרה היא גנאי לנו, אבל חשוב להזכיר זאת, כי כך יתעוררו במשנה תקף רגשות התודה והשבח לקדוש ברוך הוא על שבחר בנו מכל העמים והוציאנו ממצרים.

”ברוך שומר הבטחתו לישראל. ברוך הוא שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ .”

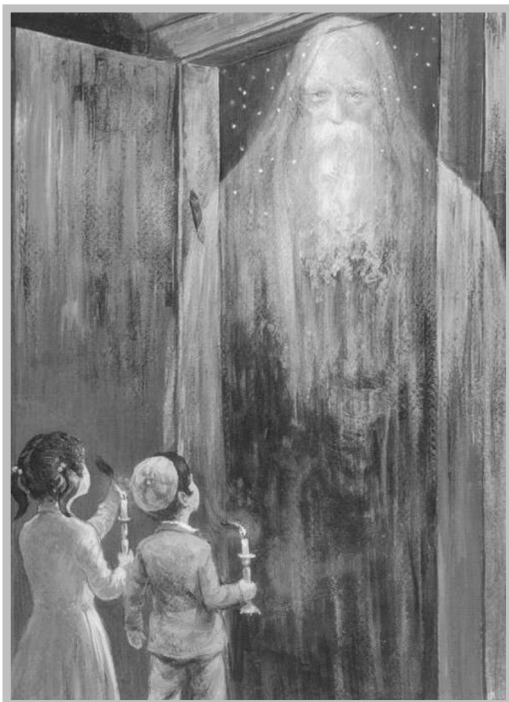
ברוך הוא ה' ששמר את ההבטחה של "ברית בין הבתרים", ולא נתן את הארץ לעם אחר מזרעו של אברהם. ולא זו בלבד, אלא ששומר ומצפה לזמן בו יוכל לקיים את הבטחת הגאולה: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" – כפי שקצר את שנות השעבוד במצרים, על-מנת למהר את קיום ההבטחה על יציאת מצרים.

חשוב הקץ על ידי הקדוש ברוך הוא: עם ישראל היה אמור לשהות במצרים ארבע מאות שנה, אלא "שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ" והחל למנות את ארבע מאות השנים מהזמן שבו החלו הנודדים והטלטולים של האבות בארצות לא להם – מעת לדת יצחק, כנאמר בפסוק: "ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים".

מלדת יצחק עד ירידת יעקב ובניו למצרים – היתה זו תקופה של 190 שנה ובעקבות החשוב המיוחד של הקדוש ברוך הוא, שחשב שנים אלו כחלק ממכסת 400 השנים שנקבעו לשעבוד מצרים, נחסכו 190 שנים משנות השעבוד של עם ישראל במצרים, ולמעשה הם היו במצרים 210 שנים בלבד. ולאחר שה' הודיע לאברהם על שעבוד בניו, בשר לו באותו מעמד את בשורת הגאולה ממצרים, כמו שנאמר: "והיא שעמדה..."

ההבטחה שהקדוש ברוך הוא קיים לא הועילה רק לאבותינו במצרים, אלא גם לדורות הבאים עד לדורותינו אנו. הבטחתו של ה' הועילה לאברהם ולנביאים שעמדו אחריו, לשמר ולהציל את עם ישראל מאויביהם, בכל מצב, גם אם מבחינתם לא היו ראויים לכך.

שַׁפְּךָ חֲמַתְךָ

מנהגנו לגשת אל פתח הבית בעת אמירת "שַׁפְּךָ חֲמַתְךָ" – כשאוחזים בידים בנרות החג (כשחל ביום חול) – ולומר את "שַׁפְּךָ חֲמַתְךָ" כשהדלת פתוחה. הסבה לפתיחת הדלת היא להראות לכל שהלילה הוא ליל שמונים ואין אנו מתיראים מכלום. ובזכות אמונה זו יבוא המשיח לגאלנו במהרה בימינו וישַׁפְּךָ חֲמַתוֹ על הגוים. עוד סבה המזכרת היא, בכדי שיכנס אליהו הנביא מבשר הגאולה.

תַּפְּלַת טל

בתפלת מוסף ביום הראשון של החג, בחזרת התפלה על-ידי שליח הצבור ("חזרת הש"ץ"), פותחים את ארון הקודש ואומרים תפלה מיחדת "תפלת טל".

החזן אומר את תפלת העמידה בלחן מסרתי ומוסיף פיוטים לתפלת טל. החל מתפלה זו, מפסיקים לומר בתפלות 'שמונה עשרה' 'משיב הרוח ומוריד הגשם' וכן 'ותן טל ומטר לברכה' ועוברים ל'גרסת הקיץ' בה אומרים: 'מוריד הטל', 'ותן ברכה'.

ליל יום שני של פסח

בארץ ישראל, הלילה של מוצאי יום-טוב הראשון של פסח הוא הלילה הראשון של "חול המועד".

בחוץ-לארץ, החג נמשך יומים וזהו ליל-הסדר השני. עם צאת היום הראשון של החג, מדליקים את נרות היום השני של פסח. יש להקפיד שההדלקה תהיה מאש קימת ולא ליצר אש חדשה בהצמת גפרור וכדומה. לאחר ההדלקה יש להזהר שלא לכבות את הגפרור אלא להניחו בזהירות כדי שייכבה מאליו.

כאמור, בארץ-ישראל, הלילה הוא מוצאי יום-טוב ותחלת חול המועד. בחוץ-לארץ – לאחר שחוזרים מבית-הכנסת, עורכים את השלחן בכלים נאים ופורשים עליו מפה

מהדורת ומסבים לליל-הסדר השני הנערך במתכנת זהה לליל-הסדר הראשון שנערך
אמש.

ספירת העמר

מצוה מן התורה לספור ספירת העמר, שנאמר "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום
הביאתכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית
תספרו חמשים יום". בלילה השני של חג הפסח מתחילים לספור 'ספירת העמר'.

ידוע שבחדש ניסן מתבשלים השעורים בארץ-ישראל, וכתוב בתורה שאסור לאכל
מהשעורים החדשים, עד שיביאו "מלא העמר" (מדה שהיתה נהוגה אז), קרבן לה'.
בזמננו אסור לאכל מהתבואה החדשה עד שיעבר יום ששה-עשר בניסן, שבו היו
מקריבים את העמר. (תקנת רבי יוחנן בן זכאי "שיהא יום הנף כלו אסור").

את מצות 'ספירת העמר' יש לקיים בעמידה, לאחר צאת הכוכבים. לכתחלה, יש
לדעת כבר בעת הברכה את היום אותו סופרים. מי שלא ספר בלילה, יספר ביום
שלמחרת ללא ברכה ואחר-כך יוכל להמשיך ולספור עם ברכה בלילה. אף אם שכח
גם ביום שלמחרת, והפסיד 'ספירה' אחת לגמרי – שוב אינו יכול לספור בברכה.
המסתפק ואינו זוכר אם ספר או לא, יכול להמשיך לספור בברכה.

תפלת שחרית

בחוץ-לארץ – ביום-טוב שני של חג הפסח – תפלת שחרית, זהה לזו של אתמול
(למעט 'תפלת טל' הנאמרת רק ביום הראשון של החג). בימי החג וכן בכל ימי חול-
המועד נוהגים לומר בתפלת 'שמונה עשרה' – "יעלה ויבוא" ולאחריה "הלל".

הבדלה

במוצאי החג מבדילים על כוס יין כבכל מוצאי-שבת וחג.

חול המועד

הימים שבין היום הראשון של הפסח ליום השביעי נקראים - "חול המועד". שכן,
נוהגים בהם מקצת חול ומקצת מועד.
לובשים בגדי חג.

אין מניחים בימים אלה תפלין. בכל יום מוסיפים את תפלת "הלל" ו"מוסף",
ובתפלת שחרית קוראים בתורה.

בימים אלה נמנעים מלעשות מלאכה שאין בה צורך דחוף ואשר מניעתה לא תגרם
להפסד.

בזמן שבית המקדש היה קיים, כל בני ישראל היו "עולים לרגל" לחוג את החג
בירושלים.

שבועי של פסח

יום השביעי של חג הפסח, אינו חג בעצמו, אלא הסיום והחזרתם של חג הפסח.
ולכן אין אומרים 'שהחיינו' בקדוש. שמחת החג הנה גדולה יותר משאר ימי הפסח.
מנהג חב"ד להיות ערים כל הלילה ולעסק בלמוד התורה. יש הנוהגים להתאסף בחצות
הלילה בבית הכנסת ולומר את "שירת הים" (אז ישיר משה), בשמחה ובשירה. והטעם
הוא, כי קריעת הים היתה בשביעי של פסח.

תפלת שחרית

קריאת התורה היא
בפרשת "בשלח" המתארת
את יציאת בני ישראל
ממצרים וקריעת ים-סוף,
ובה מופיעה "שירת הים",
הפותחת ב"אז ישיר משה".

אחרון של פסח

בחזק-לארץ, החג נוהג
יומים, ויומו השני נקרא
"אחרון של פסח". עם צאת
החג הראשון, מדליקים
נרות (מאש קימת מערב
החג). לאחר תפלת ערבית

עורכים "קדוש" וסועדים סעודת חג. בתפלת שחרית ביום האחרון של פסח (בארץ-ישראל - בשביעי של פסח, ובחוץ-לארץ - באחרון של פסח), מזכירים נשמות ("זכור"). מועד תפלה זו הוא לאחר קריאת התורה, לפני תפלת מוסף. מי שיש לו אב ואם, יוצא מאולם בית-הכנסת בעת הזכרת הנשמות. לאחר שחוזרים מבית-הכנסת, מקדשים על היין ואחר-כך סועדים סעודת חג.

מהותו של אחרון של פסח

ספר כבוד-קדשת אדמו"ר מוהרי"צ נשמתו-עידן:

בליל אחרון של פסח שנת תרס"ו, שאל אבי (הרבי הרש"ב נשמתו-עידן) את אחיו – דודי הרז"א (רבי זלמן-אהרן), באם זוכר הוא מה שאמר להם זקנם הרבי ה'צמח-צדק' באחרון של פסח תרכ"ה.

הרז"א השיב: כרגע איני זוכר, אבל אם תנסה 'לשרטט' לי את כל הפרטים שקדמו לדברי ה'צמח-צדק', אפשר שזה יעזור לי להזכר.

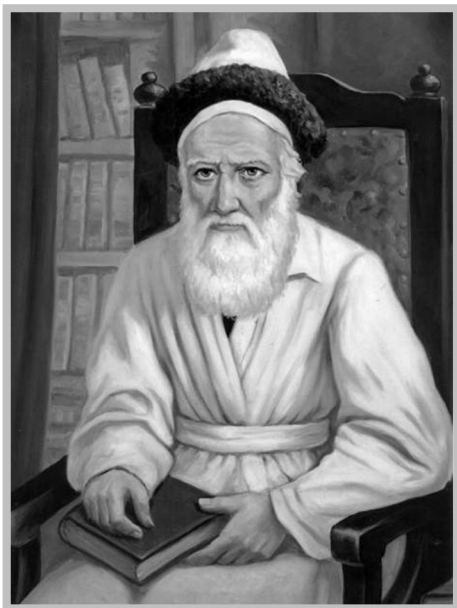
ואז ספר לו אבי: ישבנו כל המשפחה סביב שלחן החג, ובראש השלחן ישב אבא – כבוד-קדשת אדמו"ר מהר"ש.

תוך כדי הסעודה שאלתי את אבא:

"מדוע היום האחרון של חג הפסח הוא חג?"

אבא פנה אליך (לרז"א), ואמר לך: "זלמן-אהרן, אולי אתה יכול לענות על שאלתו מדוע היום האחרון של פסח הוא חג?". וענית שאינך יודע.

לפתע, אמרה דבורה-לאה אחותנו, שהיא יודעת מדוע היום האחרון של פסח הוא חג. אמר לה אבא: "נו, אם את יודעת, אמרינו".

דבורה-לאה קמה ואמרה: "כשבני-
ישראל שומרים על שבעת ימי הפסח כפי
הדין, ונזהרים מחמץ – עושים את היום
האחרון של פסח לחג. כל בני-ישראל
שמחים שעברו את חג הפסח ולא נכשלו
בעברה הגדולה של חמץ בפסח".

באותו רגע אמר הרז"א:

"נזכרתי! כשדבורה-לאה אמרה זאת,
היה אבא מרצה מאוד, ואמר: 'דבורה-לאה,
יש לך ראש טוב'".

לאחר מכן המשיך הרז"א וספר:

כשאמנו ושלשתנו – דבורה-לאה, אני ואתה נלוינו לאבא אל דירת סבא – הצמח-
צדק, נגש אליו אבא וספר לו שאתה שאלת מדוע היום האחרון של פסח הוא חג,
ושלמון-אהרן לא ידע, ושדבורה-לאה השיבה שכשבני-ישראל שומרים על שבעת ימי
הפסח כפי הדין ונזהרים מחמץ – עושים את היום האחרון של פסח לחג, משום שהם
שמחים על שלא נכשלו בעברה הגדולה של חמץ בפסח.

סבא (הצמח-צדק) אמר שזה תרוץ 'שכלי' טוב. ואז, קרא הסבא לשלשתנו להתקרב,
ואמר לנו כך:

"היום האחרון של פסח נקרא בשם 'אחרון של פסח'. כלומר: שיום זה הוא סיום
אותו הענין שהתחילו בלילה הראשון של פסח. מה התחל בלילה הראשון של פסח?
ענין הגאלה. בלילה הראשון של פסח נגאלו אבותינו ממצרים על-ידי משה רבנו –
'גואל ראשון'. אבל זו רק ההתחלה, כי הרי עדין אנו עבדים 'השתא עבדי' ונמצאים
בגלות. אחרון של פסח קשור עם סיום אותו ענין – סיום הגלות. אחרון של פסח הוא
החג שלנו על הגאלה האחרונה שהקדוש-ברוך-הוא יגאל אותנו מהגלות על-ידי
משיח-צדקנו שהוא ה'גואל אחרון'..."

וסים הרבי הרי"צ:

אחרי שהרז"א סיים את ספורו, אמר לי אבי: יודע אתה מדוע נזכרתי דוקא עכשו
מהספור שהיה באחרון של פסח תרכ"ה? אספר לך. היום בערב כשהייתי בחדר
הספרים (החדר שבו היה מקבל הרבי נשמתו-עזן 'ליחידות'), שמעתי שבחדר האכל

יודע לשאול

יש וכוונת חזק בין שתי בנותיך חנה ומושקא (היא הרבנית הצדקנית נשמתה-עדן). רצייתי מאוד לשמע את תכונות הוכחות. כשהתקרבותי, שמעתי שחנה אומרת, שאחרון של פסח הוא חג 'כמו כל החגים' ואלו מושקא אומרת, שאחרון של פסח אינו חג ככל החגים, והראיה, שבהדלקת הנרות (ובקדוש) אין מברכים 'שהחינו' כמו בכל החגים. וכשמעתי את הוכחות הנה, נזכרתי מהמארע של אחרון של פסח תרכ"ה.

עד כאן מתוך שיחת הרבי הרי"צ (אחרון של פסח הש"ת). אך עדין דבר אחד אינו ברור: מה הקשר בין הוכחות של שתי בנותי של הרבי הרי"צ, שדוקא כתוצאה מוכחות זה נזכר הרבי נשמתו-עדן בספור של אחרון של פסח תרכ"ה?

באחת ההזדמנויות הסביר זאת הרבי נשיא דורנו – שהקשר בין שני הספורים הוא, שדוקא בגלל שאחרון של פסח הוא החג על הגאולה העתידה, זו הסבה שאי-אפשר לברך "שהחינו". כי הדין הוא, שאי-אפשר לברך "שהחינו" על דבר שעדין אינו במציאות בפעל – 'במזמן'. והיות שעדין אנו מצפים "בכל יום שיבוא", אי-אפשר לברך "שהחינו".

זאת אומרת, שהסבה שבחג זה לא מברכים "שהחינו", היא לא בשל החסרון של החג הזה, אלא להפך – בגלל מעלתו, שהוא החג היחיד מכל החגים שקשור לגאולה העתידה.

מצה שרויה באחרון של פסח

המהדרים שלא לאכל "מצה שרויה" (מצה שבאה במגע עם מים או תבשיל שיש בו לחות כלשהי) בימי חג הפסח, מקלים (ויש שאף מקפידים) באכילתה באחרון של פסח. (אבל מנהג זה הוא רק בחוץ-לארץ ולא בשביעי של פסח).

סעודת משיח

לפי מסורת שמקורה מהבעל-שם-טוב, ביום האחרון של פסח, מאיר אורו של משיח ואור הגאולה העתידה.

לכן הנהיג הבעל-שם-טוב לערוך לאחר שעת המנחה סעודה מיוחדת הנקראת "סעודת משיח".

בסעודה זו נוטלים ידים ואוכלים מצה וגם שותים בה ארבע כוסות יין, כנגד ארבע כוסות הנחמה שעתידי הקדוש-ברוך-הוא להשקות את ישראל. נושא השיחות בסעודה זו הוא דברי חז"ל ורעיונות מתורת החסידות על הגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו.

אָסֵרוֹ חַג

הַיּוֹם שֶׁלְמַחֲרַת חַג הַפֶּסַח נִקְרָא "אָסֵרוֹ חַג". "אָסֵרוֹ" מִלְשׁוֹן אָסוּר – קָשׁוּר. לֵאמֹר, שְׂיֹם זֶה נִסְפַּח לַיָּמִי הַפֶּסַח.

בְּזִמְן שְׂבִית־הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם, עֲקָר הַקְּרֵבַת הַקְּרֵבָנוֹת הָיָה בַּחַג, וּמִי שֶׁלֹּא הִסְפִּיקוּ לְהַקְרִיב בַּיָּמִי הַחַג, הַקְּרִיבוּ בְּאָסֵרוֹ-חַג. נוֹהֲגִים לְהוֹסִיף בְּיוֹם זֶה בְּאֲכִילָה וּבִשְׂתִיָּה כַּמֵּאֵר הַכְּתוּב: "כָּל הָעוֹשֶׂה אָסוּר (אֲגוּד) לַחַג בְּאֲכִילָה וּבִשְׂתִיָּה מַעְלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ בְּנֵה מִזְבֵּחַ וְהַקְרִיב עָלָיו קֶרְבָּן".

בְּדוּמָה ל"סְעוּדַת מְשִׁיחַ" שֶׁהִנְהִיג הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב, זֶה גַם הַתְּכֵן הַמְּרֻכָּזִי שֶׁל חֲגִיגוֹת ה'מִימוֹנָה' הַנְּהוּגוֹת בְּסִיּוּם חַג הַפֶּסַח בְּקִהְלוֹת צְפוֹן-אֲפְרִיקָה – חֲזוּק הָאֲמוּנָה בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ, בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

אֶהְבֶּה אֵין סוֹפִית

ר' זְלַמֵּן יִפְהָ הָיָה יְהוּדִי מֵאֲנֻגְלִיָּה שֶׁהִתְקַרַּב מְאֹד לְחִסְדוֹת חַב"ד, וְנִהְיָ לְהַגִּיעַ מִפְּעַם לְפַעַם אֶל הַרְבֵּי. הוּא זָכָה לַיַּחַס מִיַּחַד שֶׁל קְרוֹב מִצַּד הַרְבֵּי, וְהָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ לְעֵתִים קְרוֹבוֹת. בְּיוֹמָנוּ הָיָה רוֹשֵׁם אֶת כָּל הַשִּׁיחוֹת וְהָאֲרוּעִים שֶׁחֹהַב בְּחֶצֶר הַרְבֵּי.

בְּהוֹרָאת הַרְבֵּי נוֹהֲגִים הַחֲסִידִים לְצַאת בַּחֲגִים אֶל בְּתֵי-הַכְּנֶסֶת בְּעִיר, כְּדִי לְהִבִּיא אֶל הַמְתַּפְּלָלִים אֶת שְׂמֻחַת הַחַג. בַּשָּׁנָה תשל"ז, בַּחַג הַפֶּסַח, אֲרַע אֲרוּעַ מְצַעַר: שִׁירַת הַחֲסִידִים הַתְּקַפָּה עַל-יָדֵי קְבוּצָה מְסִימַת, שֶׁלֹּא אֶהְדָּה אֶת דְּרָכּוֹ שֶׁל הַרְבֵּי.

ר' זְלַמֵּן שָׂאֵל אֶת הַרְבֵּי אִם לְהַזְכִּיר אֲרוּעַ זֶה בְּיוֹמָנוּ. הַרְבֵּי הֵשִׁיב: "אָסוּר לִזְמַר דְּבָרִים שְׁלִילִים עַל יְהוּדִי, וּבִפְרָט עַל יְהוּדִים שֶׁמְתַפְּלָלִים שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם וּמְנִיחִים תְּפִלִּין".

מכתב לקיסר

ימי ערב פסח בשנת תרע"ה. מלחמת העולם הראשונה הכניסה לתוך הקלחת את מרבית מדינות אירופה וגבתה מחיר דמים של מיליוני אזרחים. בתוך כל זה, אישם בין ההרים, במחנה שבויים אוסטרי, בין מאות שבויי מלחמה רוסים ופולנים, מתכנסים ששה יהודים להתיעצות דחופה.

גורדינם אמור להנתן בתוך כמה שבועות ודי בזה לעורר דאגת לב. אבל לא זו הסבה להתכנסותם. חג הפסח יחול בעוד כשבוע, והם משתוקקים בכל מאודם לחגג אותו מתוך תחושת חרות כלשהי.

אין להם שום תלומות על מצות ושלחן סדר. אלה ימי מחסור חמור, שמונעים העברת מזון סדירה אפילו אל החילים שבשדה הקרב, כל-שכן אליהם. אבל הם מבקשים בכל-זאת לצקת נפח של חגיגות ותחושת פסח בחייהם.

לבסוף החליטו: לקראת החג יקרצפו היטב את צריפם. כמו-כן יפנו אל מפקדם בבקשה לקבל לפני החג קשר רענן לשקי המצע שלהם...

השבויים הלא-יהודים הביטו בפליאה בשבויים היהודים שעסקו במרץ רב בנקיון הצריף. מוחותיהם לא קלטו את הסברי עמיתיהם, אך מכיון שפעלה זו הטיבה גם עמם, קבלוה באהדה.

ליזר יסין היה הצעיר מששת השבויים היהודים. בן יחיד להוריו שגיס בכוח. עוד לא הספיק להתאושש מהלם הנתוק מביתו, וכבר השלף אל סערת הקרב ונלקח בשבי האויב. עתה, כשקרב חג הפסח, גברו עליו געגועיו לבית הוריו.

לילה אחד לא הצליח להרדם. בעיני-רוחו צפה ועלתה אירת ליל-הסדר בחיק משפחתו. דמות אביו היושב כמלך בראש השלחן ומראה אמו הלבושה בגדי החג. ניהוחות המאכלים הטעימים עלו באפו וערפלו את חושיו. שעה ארכה נשא על כנפי דמיונו, שפתח את שק הדמעות שבעיניו ואלה הרטיבו את לחייו ואת מצעו.

בסערת-רוחו התרומם ממשכבו, הדליק נר קטן, וילאורו שלף עפרון ופסת ניר והחל לכתב. בלשון דלה ופשוטה בטא את רצונו לחגג את החג הקרב ובא, כדינו וכהלכתו: עם מצות, יין, דגים וכל מיני מטעמים. כשסיים לכתב את מכתבו, קפלו היטב ואז כתב

עָלִיו אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הַנְּמָעוֹן: "קִיסָר אוֹסְטְרִיָּה, פְּרַנְץ יוֹזֵף יְרוּם-הוֹדוּ". הוּא שָׁמַע פְּעַם, כִּי לְעֵתִים הַצְּלִיחַ אֲסִיר לְהַשִּׁיג דְּבַר-מָה עַל-יְדֵי פְּנִיָּה יִשְׁרָה אֶל הַקִּיסָר בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ... אֶת הַמְּכַתֵּב הַמְּקַפֵּל הַכְּנִיס לְתַבַּת-הַדָּאָר שֶׁיַּעֲדָה לְאֲסִירֵי הַמַּחֲנֶה, וְחֹזֵר מִיַּד אֶל מְשַׁכְּבוֹ. רַק אִזּוֹ נַעֲצָמוּ עֵינָיו וְהוּא שָׁקַע בְּשֵׁנָה עֲמֻקָּה.

בְּבִקְרָא לֹא זָכַר כָּלֵל אֶת מַעֲשָׂהּוּ אִמְשׁ. הוּא נִזְכַּר בּוֹ רַק כַּעֲבַר כַּמָּה יָמִים, בְּמִפְקַד הַבִּקְרָא. בְּאַרְחֵ לֹא-שִׁגְרָתִי הִתִּיצַב בְּמִקּוֹם מִפְקַד הַמַּחֲנֶה. פְּנִי הַקְּרִינוּ עֲצָבָנוֹת רַבָּה. הוּא סָקַר אֶת הָאֲסִירִים בְּמַבְטִים מְזִרֵי-אִמָּה.

לְפֶתַע שָׁאָג: "הָאֲסִיר יִסִּין יֵצֵא מֵהַשׁוּרָה וְיִתִּיצַב לְפָנָי!". לְמִשְׁמַע שְׁמוֹ, אֲחִז רַעַד בְּגוּפוֹ שֶׁל לִיזָר. כְּבָרַק הִכָּה בּוֹ זָכוֹן אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה לֵילִי נִמְהָר. עֵתָה הַבִּין כִּי פְּזִיזוֹתוֹ עֲתִידָה לְעֲלוֹת לוֹ בִּיקְרָא.

מִפְקַד הַמַּחֲנֶה הִבִּיט בּוֹ בְּבוֹז וּבְזַעַם כָּאֶחָד. "אֵתָה הוּא שֶׁהַעֲזוֹת לְפָנוֹת בְּמִכְתָּב אֶל כְּבוֹד הַקִּיסָר יְרוּם-הוֹדוּ?!", שָׁאַל. לִיזָר הֶאֱמַלֵּל הַנִּיד קְלוֹת בְּרֵאשׁוֹ. לֹא חִלְּפָה שְׁנִיָּה וְיָדָיו הוֹשְׁמוּ בְּאֲזָקִים. כַּעֲבַר דָּקָה מָצָא אֶת עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ עֲגֻלַת אֲסִירִים, וּמִשְׁנֵי צְדָדָיו שׁוֹמְרִים חֲמוּשִׁים.

בְּמַחֲשׁבוֹתָיו נִסָּה לְשַׁחֲזֹר אֶת כָּל מַהֲלָךְ הַמְּאַרְעוֹת שֶׁהִבִּיאוּהוּ לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה טַפְשֵׁי וּמִסְכָּן. כְּכֹל שֶׁהִתְאַמֵּץ, לֹא הַצְּלִיחַ לְהַבִּין אֶת עֲצָמוֹ. קָל הָיָה לוֹ לְהַבִּין עַל מָה יֵצֵא זַעַם הַקִּיסָר וְהוּא הַצְּדִיק עָלָיו אֶת הַדִּין. אוּלַּם דְּבַר אֶחָד לֹא הִבִּין. מִקְטָעֵי דְבָרִים שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַשׁוֹמְרִים הַבִּין, כִּי פְּנִי מוֹעֲדוֹת לְוִינָה. "אִם בִּקְשׁוּ לְתַלּוֹת אוֹתִי, מִדּוּעַ עָלִיהֶם לְעֲשׂוֹת זֹאת דּוֹקָא בְּוִינָה?", תָּמָה. כִּי אוֹ כִּי, לִיזָר כָּבַר הַכִּין אֶת עֲצָמוֹ לְגִרּוּעַ מְכַל. כָּל הַדְּרָךְ יָשַׁב כְּשֶׁרֵאשׁוֹ שְׁמוּט וּשְׁפָתָיו מְלַמְּלוּ פְּסוּקֵי תַּפְלָה שֶׁזָּכַר בְּעַל-פֶּה.

לְאַחַר שְׁעוֹת אַרְכּוֹת שֶׁל הַמַּתְנָה בְּתֵא הַמַּעֲצָר שֶׁל בֵּית-הַכְּלֵא בְּוִינָה, נִפְתְּחָה לְפֶתַע הַדְּלֵת, וְלִיזָר חָשׂ צִלִּיל שׁוֹנָה בְּקוֹלָם שֶׁל הַסּוֹהָרִים שֶׁפָּנוּ אֵלָיו.

עַד מֵהֵרָה הִבְהִיר לוֹ, כִּי הַקִּיסָר אֲכֹן קָבַל אֶת מְכַתְּבוֹ, אֲלֵא שׁוּהָ לֹא הִכְעִיסוֹ, אֲלֵא אֲדַרְבָּה, רַתַּק אוֹתוֹ וְאוֹלֵי אֵף נִגַּע לְלִבּוֹ. זֶה הָיְתָה הַסְּבָה שֶׁבִּקְשׁ לְהַבִּיא לְפָנָיו אֶת כּוֹתֵב הַמְּכַתֵּב...

לִיזָר סָבַר שֶׁשׁוּב מוֹסִיפּוֹת הַזִּיזוֹתָיו לְתַעֲתַע בּוֹ. לְפָנָיו, בְּאַרְמוֹן מְפָאָר, יָשַׁב קִיסָר אוֹסְטְרִיָּה בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ. הוּא הִבִּיט בְּלִיזָר בְּמַבְט מְלֵא עֲנִין. לְאַחַר שֶׁסָּקַר אוֹתוֹ מִכַּף

רָגַל וְעַד רֹאשׁ, הוֹרָה לְעוֹזְרָיו: "תָּנוּ לַיהוּדִי זֶה חֲמֵשׁ-מֵאוֹת כְּתָרִים מֵאוֹצֵר הַמְּלוּכָה, כְּדֵי שְׂיֻכַּל לְקַנּוֹת לוֹ וּלְחַבְרָיו בְּמַחְנֶה אֶת כָּל צָרְכֵי הַחַג שְׁלֵהֶם".

לְיֹזֵר הוֹבֵל הַחוּצָה. שׁוֹמְרֵי הוֹסִיפוּ לְלוֹוֹתוֹ, אֲלָא שֶׁהַפְּעַם נָלוּהוּ אֲלֵיהֶם אִישׁ מִטַּעַם הַקִּיסָר שֶׁדָּאג לְמַלּוּי הַפְּקֻדָּה עַד תַּמָּה.

שִׁשֶׁת הָאֲסִירִים הַיהוּדִים בְּמַחְנֶה הַשְּׁבוּיִים הָאוֹסְטְרִי יָשְׁבוּ סָבִיב שְׁלַחַן הַסֵּדֵר וְהַבֵּיטוּ אִישׁ בְּפָנָי רִעְהוּ כְּלֵא-מֵאֲמִינִים. עַל הַשְּׁלַחַן שְׁלִפְנֵיהֶם הָיוּ מִצּוֹת, בְּקַבּוּקֵי יַיִן, דְּגִים וְכָל טוֹב. גַּם בְּחִלּוּמוֹתֵיהֶם הַפְּרוּעִים לֹא הֶעֱלוּ עַל דַּעְתָּם נֶס כְּזֶה. בְּמִשְׁךְ שְׁעוֹת אַרְכּוֹת הַתְּרוֹמְמוֹ נִפְשׁוֹתֵיהֶם אֶל הַפְּסָגוֹת הַגְּבוּהוֹת שֶׁל חַג-הַחֲרוּת...

פֶּסַח כָּשֵׁר...

הָרַב שְׁלוֹם-דּוֹבְעֵר גּוֹלְדְשְׁמִיד, שֶׁהָיָה מְסַפֵּק בְּשֵׁר לְבֵית הָרַבִּי, סִפֵּר: "בְּאַחַת הַשָּׁנִים צִלְצְלָה הָרַבְּנִית חִיָּה-מוֹשְׁקָא עָלֶיהָ-הַשְּׁלוֹם לְפָנָי חַג הַפֶּסַח וְשִׂאָלָה, אֵילּוּ כָּלִים אָנוּ מְחַלְיָפִים לְכַבּוֹד הַחַג.

"לְאַחַר שִׁשְׁמֵעָה שֶׁהַמְּטַחְנָה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְקִרְאֵת פֶּסַח הִיא אוֹתָהּ מְטַחְנָה שֶׁל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה (מֵאַחַר שֶׁאָנוּ נֹזְהָרִים כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה מִחֲמִיץ), עֲמֻדָה עַל דַּעְתָּה שֶׁנְּחַלִּיף אֶת הַמְּטַחְנָה לְקִרְאֵת חַג הַפֶּסַח, עַל-אֵף הַזִּהִירוֹת כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְאֵף אֲמָרָה שֶׁאִם לֹא נְחַלִּיף, 'לֹא אוּכַל לְהַגִּישׁ אֶת הַבֶּשֶׂר לְבַעֲלִי'.

"לְאַחַר הַשִּׁיחָה, מֵהֲרַנּוּ לְקַנּוֹת מְטַחְנָה חֲדָשָׁה שֶׁשִּׁמְשָׁה אוֹתָנוּ בַּשָּׁנִים הַבָּאוֹת רַק לְטַחֲנֵת הַבֶּשֶׂר שֶׁהִגֵּשׁ בְּבֵיתוֹ שֶׁל הָרַבִּי בְּחַג הַפֶּסַח..."

לְאַחַר הַסְּתַלְקוֹת הָרַבְּנִית, נִגַּשׁ אֶל הָרַבִּי, הַנֶּעֱרַר הַקָּדוֹשׁ אַהֲרֹן הַלְּבַרְשֶׁטְאָם ה' יָקָם דָּמוֹ (שֶׁהוּא וּמִשְׁפַּחְתּוֹ הָיוּ כְּבָנֵי-בֵית אֶצֶל הָרַבִּי), וְהִזְמִינוּ לָבוֹא וּלְעַרְךָ אֶת הַסֵּדֵר בְּבֵית מִשְׁפַּחְתּוֹ.

הָרַבִּי הוֹדָה לְנֶעֱרַר עַל הַהִזְמָנָה, וְאָמַר, כִּי אֶת הַסֵּדֵר הוּא יַעֲרֹךְ בְּחִדְרוֹ עִם חוֹתָנוּ כְּבוֹד-קִדְשֵׁי אֲדָמוֹ"ר הַרִי"צ!

ב"ה, ערב ר"ח ניסן תש"פ

הורים יקרים!

עקב המצב המיוחד בו אלפי ילדי כפר חב"ד יושבים בבתיהם ולימודיהם מושבתים, אנו שולחים לכם בזה את **'יודע לשאול'** - חוברת לימודית חביבה הכוללת את עיקרי הלכות ומנהגי חודש ניסן וחג הפסח הבאים עלינו לטובה ולברכה.

עודדו את ילדיכם **לקרוא את החוברת**, בכל יום כמה עמודים, ולרכוש ידע ובקיאות בענייני דיומא.

הצעה: יסדו בביתכם **שיעור יומי משפחתי** שבו כל ילד יקרא קטע וכל השאר יקשיבו. כך תייצרו תעסוקה חיובית ושעת למידה משפחתית נעימה ומועילה.

ילדי התלמוד תורה יכולים להשתתף ב**חידון יומי נושא פרסים** (בכל יום על שישה עמודים מתוך החוברת) שאליו ניתן להיכנס דרך קישור מיוחד הנשלח לטלפונים הניידים של הוריהם.

פעילות זו של התלמוד תורה מצטרפת לשיעורים ולמפגשים טלפוניים יומיים שמקיימים מורי ומחנכי הכיתות עם תלמידיהם, החל מראשית השבוע שעבר. אלה מתבצעים דרך מערכת שִׁמְע מיוחדת שהתלמוד תורה שכר את שירותיה ומשתמש בה בימים אלו. בעזרת המערכת הזו אף חגגנו יחד ימי הולדת ומסיבות בר מצווה וירטואליות לכמה מן התלמידים.

על כל הפעילות הזו ועוד, מנצח צוות המורים והמחנכים המסור שלנו בהובלת צל"ח (צוות לשעת חירום). זהו צוות מצומצם בראשותי, המתכנס לאסיפה (וירטואלית) יומית בה ניתנים עדכונים ומתקבלות החלטות חשובות.

לצוות הנ"ל שותף **הרב זלמן רודרמן** שמראשית החודש הזה (אדר) מרחיב בעז"ה את גבולות פעילותו בתלמוד תורה. הרב רודרמן הוא מעתה **נציגה הקדמי של ההנהלה הרוחנית של הת"ת** (לצידם של **הרב חיים אהרון** ו**הרב מאיר בוסטומסקי**) - בתוככי התלמוד תורה. הוא יעבוד לצידו וביחד עם הצוות המסור שלנו נקדם בס"ד את התלמוד תורה לפסגות רוחניות וחסידיות נוספות.

אנו תקווה ותפילה שנעבור את התקופה הקרובה מתוך בריאות ושמחה, ושנזכה כולנו לגאולה קרובה ושלמה עם הרבי נשיא דורנו בראשנו!

בברכת "והסירותי מחלה מקרבך"
ובאיחולי "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל"
הרב מנחם מענדל הכהן, מנהל